

Prší
prší prší
dnes po kapkách
dešťovice nejen zvolna opiji
dne s deštěm. Značkovými kapkami dotek
nebe. Zkouší kam dorostu zkouší kam zvoní
klíč. Co mi to jen sakra připomíná?
Nejspíš nějaký jiný déšť
prší prší

Prší
prší z dlažby

AAAAA
0000010
0000011
00000100
00000101
AAAAAAA
ABACADAE
AFAGAHACH
AJAJAKAL
AMANAQAP
AQARASAT
AUAVAW
AXAYAZ
AAAAAAA
00000110
00000111
0000011
BBB
BB
00000
000
000
000
CCCCC
CACBCDCE
BABBBDDBE
BFBGBH PRÁCE - NEBE SE NI
BIBIB PRÁCE - POT Z TEBE
BMBNBOBP
BOBRBSBT
BUBVBW
BXBYBZ
BBBBDDBB
00000110
00000111

Věčně nevěčná

Sáhl do kapsy a vylovil
znamení věčnosti, které jsem měla na krku
a řekl: „Jestli křičíš, utiš se“
a v té prachobyčejné větě
bylo tolik těžkosti
že jsem nechtěla být věčná
když tak zoufale málo
umím tam vevnitř
přičít

Proti tobě	Proti	Proti tobě	Proti
Proti tobě	v okně	sedí skutečnost Proti tobě	Proti
Proti tobě	v okně	sedí skutečnost Proti tobě	Proti
	Pr adlem	Pr tobě	Pr i tobě

Partonyma

Východočeský literární čtvrtletník

Underground a experiment

Editorial

Milí čtenáři,

naše touha po vytvoření originálního prostoru pro partonyma, ta slova sdílená či podílející se, nás dovedla až sem: Vznikl nový literární časopis zaměřený na literaturu a literární kulturu, na jehož tvorbě se podílejí nejen studenti a začínající regionální autoři, ale svá slova s ostatními tímto sdílejí i členové Střediska východočeských spisovatelů a vzácníhosté jako básník Ticho, Jan Sviták aj.

Časopis navázal úzkou spoluprací s Katedrou literární kultury a slavistiky na Univerzitě Pardubice a s již zmíněným SVČS, rozvětvil se do literárně-kulturní revue, již naleznete na stránce www.facebook.com/partonyma, je volně k mání v elektronické podobě hned na několika internetových serverech a v tištěné podobě se s časopisem můžete setkat v mnoha vybraných centrech literární kultury po celých Východních Čechách a Vysočině.

Přeji vám tímto příjemné čtení a věřím, že i nadále budeme činit vše k vzrůstající spokojenosti jak čtenářské, tak autorské.

Lukáš Vavrečka

Obsah

KONTEMPLUM

- Rozprava o tom, co je experiment v umění (a že není) 3
(Filip Mikuš)
- Náš mocný národ žije v sametovém podzemí 7
O českém hudebním undergroundu
(Veronika Trestrová)
- Poezie mezidobí 14
Egon Bondy: Dvě léta /básně z let 1989 a 1990/
(Kateřina Malá)
- Když květiny nechtěly mlčet 17
O motivech v české ženské poezii undergroundu, samizdatu a exilu
(Lukáš Vavrečka)

TEXTÁŽ

- Smyj šed! Proměň se v obraz! 21
Literární experimenty z let 1990–2008
(Básník Ticho)
- Chrst! 35
Úryvek ze stejnojmenné automatické poemy
(Filip Mikuš)
- V hostinci na Léthé a na špici 41
Úryvek z rozsáhlé básnické skladby Hodina v Hostinci Na Léthé
(Aleš Misař)
- Partitura 45
Ukázka z knihy vícehlasých básnických sladeb s názvem Partitura (2011)
(Lukáš Vavrečka)

Dlouho oblečený vstal 48
(Jana Orlová)

Semenišťe zmrdu 50
(Milan Kozelka)

Rok vepře 53
(Michal Talo)

Pozorování 55
(Lukáš Bína)

Mrtvej 57
(Jakub Marvan)

Jedním dechem 62
Úryvek z románu, jenž vznikl za 45 hodin
(Jan Sviták)

Secondhand 69
Úryvek z připravovaného experimentálního románu
(Marcella Marboe)

ROZHOVOR

Jak se píše jedním dechem 75
Korespondenční interview se spisovatelem Janem Svitákem
(Lukáš Vavrečka)

Veřejnej prostor je agora 77
Milan Kozelka o Komunistické straně Vatikánu a o umění
(Jana Orlová)

KDO JE KDO? 79

Rozprava o tom, co je experiment v umění (a že není)

FILIP MIKUŠ

Co je umělecký experiment?

Otázka, která svádí k tautologické odpovědi. A tautologie zde dokonce nebude bez výpovědní hodnoty.

Tedy jinak: jaký má úkol experiment v umění?

Chceme-li uvažovat o experimentálních postupech v umění, nezbyvá než se obrátit k experimentu, jak mu rozumí věda. Experimentální metoda má sloužit jako praktické ověření badatelovy hypotézy, jež se pak – je-li pokus úspěšný – ustavuje v teorii. A když není, nová teorie nevznikne; chybná hypotéza.

A v umění?

Používáme výrazu experiment, a proto by tato pravidla měla zůstat zachována i v praxi umělecké. Když se autor domnívá, že existují způsoby výrazu dosud neužité, přehlížené nebo popírané, uchýlí se k praktickému ozkoušení. Pokud se dílo nezdaří, dochází k neúspěšnému experimentu. Ovšem, tady je to trochu problematické, jelikož v umění (na rozdíl od bazálně racionální vědy) nemůže být nikdy úspěch ani omyl *prokazatelný*. Průkazné může být jen přijetí do praxe dosvědčující obecnou použitelnost. A v našich časech takovéto přijetí nemá velké vyhlídky.

Co je toho příčinou?

Zvláštnost, kterou s sebou přinesla moderna, její danajský dar. Umění se dříve vyvíjelo jako poznání sui generis, a proto hledalo příležitosti k poučení, aby rostlo, aby se posouvalo vertikálně dál, věčné zákonitosti světa hledajíc. Na rozvinutí kontrapunktických pravidel se podíleli hudebníci z celé Evropy a teprve společným snažením, které trvalo několik věků, objevili přítomnost jevu, který byl po celou dobu latentně s nimi a přitom jim stále unikal – harmonii. Poznání se musí vyvíjet tak, že respektujeme objevy druhých. To, že je zohledníme, zkvalitňuje naše objevy, aniž by jim to ubíralo na objevnosti. Modernismus ale se svým hysterickým požadavkem originality *per se* podlehl dojmu, že kdo nevymyslí vlastní hudební soustavu, je jen zpátečnický akademik... A ten dojem dělá dodnes. Moderna (i ta post-) na nás stále působí svým sebeklamným přesvědčením, že umění je „osobní“, že se rodí i umírá se svým autorem. Tím mizí možnost poučení a celkového posunu umění. Vertikála padla; a právě tak vzniká horizontála.

Moderna přitom dala vzniknout experimentu.

Moderna dala vzniknout avantgardě. Tady je zapotřebí rozlišovat, neboť předpoklad, že avantgarda = experiment, je mylný. Jde o dva různé přístupy. Pro avantgardu je klíčovou otázkou: „Co je ještě umění?“, posouvá hraniční čáry a sleduje, co se stane. Snaží se nalézt estetický princip, a tak svůj konečný cíl vidí v *teorii*. Proto všechny ty manifesty a provolání. A proto je avantgarda dílem mládeže; chce vymyslet nový, lepší svět...

A experiment?

Experimentalistu palčí zas jiná otázka – ptá se: „Jak jinak se dá dělat umění?“ Nemá – tak jako avantgardista – zájem na novém umění, ale na umění jinak zrozeném. Pátrá po *metodě*.

Jak se ony rozdíly dají vypořádat v praxi?

To je zajímavé, protože i tam, kde jsme navyklí mluvit o avantgardě, či lépe – i tam, kde o avantgardu skutečně jde, můžeme potkávat díla experimentální... Například koláž. Jde o techniku, o způsob zobrazování, který dokonce často odpovídá žánru, konkrétně zátiší. Nic se neboří, nikdo nepochybně tradiční *princip* zobrazování. Mění se jen způsob; jízdenu na stole nemalujeme barvami podle pravidel perspektivy, ale přilepíme na sebe kus ubrusu a skutečný lístek. Změnily se prostředky, ale zátiší zůstalo a neříká o nic více ani méně než klasická zátiší. Nebo jenom tolik, že tohle zátiší klasické není.

Avantgardě jde o novou estetiku. Vytváří systémy, jež zkouší uvést v praxi. To je dodekafonie, konceptualismus, akcionismus...

Vypadá to, že avantgarda se skrývá za sufizmem -ismus?

Ne vždy. Ismus je žurnalismus... Například impresionismus představuje zobrazovací experiment, pro dnešního člověka velmi krotký. Jeho zařazení mezi -ismy je prostě dobový trend. Pozoruhodná je ovšem situace italského futurismu, který má výbojný manifest vyhrožující novou (a dodnes trochu pohoršující) estetikou, ale jeho praktické dílo má podobu zobrazujícího experimentu; chtěli nový svět a nakonec si ho jenom namalovali... A největší podivuhodností asi bude, řeknu-li, že avantgardní není ani kubismus. Tento směr, který se právem chápe jako opravdová revoluce v umění, je totiž revolucí v zobrazování (revoluční změny v chápání umění nastolil až Duchamp). Picasso, všeobecně považovaný za samého krále avantgardy, si po celý svůj dlouhý a plodný život pohrával se způsoby, jak jinak, přesněji vidět. Byl inovativní v technice zobrazování. Nehledal, ale nalézal – metody.

Dobrá, moderna přichází s avantgardou. Kde je tedy počátek uměleckého experimentu?

Přece v tradici! Tradicionalismus je alter ego každého experimentu. Aby vás jako umělce něco nutkalo k hledání, musíte zažít neutěšenost z tradičních prostředků, jejich nedostatečnost. Ovšem – chce se dodat – „vlastnoručně“. Je totiž propastný rozdíl mezi těmi, kteří nebyli uspokojeni dosavadními výrazovými prostředky a cítí nezbytí hledat jiné, a těmi, kteří si „neutěšeností tradice“ vysvětlují neutěšitelnost své vlastní ignorance. Příkladů máme všude kolem dost. Žádat po umělci oborové vzdělání se zdá být až jakousi křivdou na jejich nespoutaném a mladistvě neohroženém nadání – k narcismu...

Takže experiment je součástí umělecké tradice?

Experimentovat lze vždycky jenom na tradici. A pro ni.

Mluvíme o pohybu, kterým se tradice usku-
tečňuje. Nejedná se tu přece, jak si leckdo před-
stavuje, o konzervu, kterou obřadně předává otec
synovi dodávaje významně, že ji získal od svého
otce a ten zas... Kdyby tomu tak bylo, naše umě-
ní, hudba i architektura by byla pořád táž jako
v pravěku. Umění se ale pořád mění, pořád se roz-
víjí, a to i přes to, že po celá ta tisíciletí nemělo
ku pomoci žádného avantgardistu... Každou další
znalostí a dovedností se dostáváme na vyšší příč-
ku a to, co na ní svedeme, zas bude výchozí norma
pro ty, kdo přijdou na svět po nás. A aby nedošlo
ke stagnaci, musí se stát něco, co nikdo předtím
nezkusil.

Experiment.

Beethoven začlení sborový part do dříve vý-
hradně instrumentální symfonie; Tesla odmítne
nezbytnost komutátoru; Einstein usoudí, že ani
Sir Newton nemusel mít vždycky pravdu. Uvede-
né příklady z vědy a umění dnes působí velmi sa-
mozřejmě a bude dílem stejně pádné invence při-
jít na to, že ani tyto – zase v jiném ohledu – možná
samozřejmě nejsou. A tím se vlastně dostáváme
k bodu, z něhož jsme vyšli: podmínky i význam
experimentu by měly být stejně platné pro každý
druh poznání.

Není potom experimentální veškeré umění?

Ne veškeré, jen dobré. Nechci zde nikomu sa-
hat ani do svědomí ani do terminologie, ale za
vším tím „velkým“, „vysokým“, „artificiálním“, ne-
bo „umělecky závažným“, jak se říkávalo dříve, se
skrývá jediná prostá skutečnost *dobrého umělec-
kého díla*. Nebudeme-li za umění považovat kaž-
dý pokus o něj, ale jen pokus zdařilý, budeme mít
nejen jasno v tom, co umění je, jaké je a proč je,
ale taky se po pečlivém zamyšlení shodneme na
tom, že žádné dobré dílo v oblasti umění není pros-
to experimentálních rysů. Můžeme říct, že zapo-
jením tvůrčí inteligence, obrazotvornosti a vlast-
ního vyhraněného zoru (což má být standardní
instrumentální výbava každého umělce) si tvůrce
přímo znemožňuje vytvoření něčeho již existují-
cího. Říká se, že všechno, co není tradice, je plagiát.
Výrok, který stojí za zamyšlení i v souvislosti s ex-
perimentem, jenž bývá brán jako samotný protipól
plagiátu. Tedy, není-li plagiátem, čím bude?

Rozumím. Ale při pohledu na staré umění (tedy potažmo na tradici) není vždycky zřejmé, že se jednotlivá díla od sebe liší jinak než autorským rukopisem. Experimentální prvek není zřejmý.

Však taky nikdo neříká, že všechno na světě je nebo má být vidět... Umění minulých dob bylo uměním již minulých lidí, kteří měli své problémy a radosti, svá tabu a svou citlivost (oproti dnešní senzibilitě citelně subtilnější). Všimáte si, jak na renesančních obrazech pozvolna mizí světcům aureoly? Jak se u kterého autora spájí geometrická perspektiva s významovou? Jak se mění v hudbě větné uspořádání a chápání forem? Ve starém umění se děje mnoho věcí, jen jsou pro současného (nezasvěceného) člověka až neuchopitelně jemné. Volný rukopis na malbách Franse Halse vzešel z jiných pohnutek než u Rembrandta. A přesto, že byl nejdřív velmi zneklidňující, přesvědčil a splynul s ostatními znaky doby. My už máme zato, že k malířství sedmnáctého věku „to prostě patří“. Není ovšem vidět, že motivace byly jiné, individuální (dodejme, že i postmoderna bude jednou viděna jako doba, jejíž výtvořky jsou si ve svých heterogenních eskapádách převelice podobné). Tak můžeme mluvit i o básnických formách – každý národ v každém čase hledal tu svoji; nemluvě o tom, kolik máme na světě „volných veršů“! Ale je pravda, že experimentálnost se velmi často hledá podle podoby, podle zřejmosti, a ne podle účinu a jeho dosahu. Experimentovat (ve všech oblastech života a ve všech smyslech toho slova) je dnes „cool“. Zrodila se nová a bohužel dost povrchní mentalita: *experimentalita*.

Je-li tedy veškeré dobré umění experimentující a samoučelná záliba v experimentech jen povrchní móda, jak se v tom má vlastně člověk vyznat?

Jak jen může. Podle vzoru: zachraň se, kdo můžeš. Nebo se uchýlit ke kontrolní otázce, kterou se Igor Stravinsky obvykle zaklínal tváří v tvář novým elektrofonickým pokustónům (obzvlášť příléhavé slovo) řka: „Ale kdo tohle potřebuje?“

Náš mocný národ žije v sametovém podzemí

O českém hudebním undergroundu

VERONIKA TRESTROVÁ

Český hudební underground z období „temná“ za vlády komunistického režimu se stal fenoménem. Jeho příslušníci se s koncem totality vynořili z podzemí rovnou do školních čítanek, ale tím u nás „zlatá léta“ undergroundu, zdá se, skončila. Proč totiž dělat dnes, v době tvůrčí svobody, ještě něco „pod povrchem“, když všechno může být nad ním.

Symbolem českého hudebního undergroundu je bezesporu skupina The Plastic People of the Universe. Označení „underground“ jí už nikdo neodpáře, ačkoli už dávno nemusí tvořit a koncertovat v „podzemí“ a pro „podzemí“. Dnes se do „podzemí“ vrací už jen symbolicky na svých koncertech, když hraje své písně ze sedmdesátých let. Plastici se u nás stali symbolem undergroundového hnutí. Ale je tu dnes nějaký současný underground, nějaké společenství tvořící v „podzemí“? V odpovědi na otázku, zda představuje český underground hnutí pouze v rámci období vlády komunistického režimu, nebo je schopný nějak působit i v současné společenské realitě, se neshodují ani jeho bývalí příslušníci.

Kryší společenství

„Underground tu pořád je,“ říká Lumír „Zilvar“ Sokol, majitel pardubického klubu Ponorka, front-

man undergroundové kapely z osmdesátých let Oscar Band a vůbec nejaktivnější undergroundová „mánička“ předlistopadových let v Pardubicích a okolí, který se dnes snaží oživit vzpomínky na toto hnutí ve zmíněném klubu. Za seskupení, které v současnosti působí v ukázkových „podzemních“ tradicích, považuje Lumír Sokol především kapelu BBP, která se označuje za „podzemní orchestr“. Kapela vznikla na počátku osmdesátých let a v současnosti zahrnuje čtrnáct hudebníků. Hudebně navazuje na sedmdesátá léta domácího undergroundu, DG 307, U. H. nebo Extempore, ale hlavně na The Plastic People of the Universe. Na jejich píseň Magické noci odkazují BBP samotným názvem alba z roku 1998 My žijeme v Praze, to je tam, kde bejvávalo blaze... duch sám. Vedle klasických hudebních nástrojů jako jsou kytary, klávesy, flétny či bicí, používá skupina BBP pro underground typické „psychedelické“ nástroje, například pily či kovové trubky.

S kapelou BBP spolupracuje nakladatelství RAT. To je slovy zakladatelů „podzemní továrna na nezávislou a nekomerční kulturu“. Činnost nakladatelství si své označení „undergroundová“ snad zaslouží. Zahrnuje vydávání alb kapel BBP, New Kids Underground, The Avantgardic People a několika dalších a pořádání dvou pražských jednodenních festivalů nezávislé hudby Máje a Podviní, festivalu alternativní a nezávislé hudby. Nejzásadnější akcí nakladatelství RAT je však Otto's Birthday,

„podzemní oslava“ narozenin zakladatele kapely BBP a současně i RATu Otty Kunnerta, určená, podobně jako v dobách předlistopadového undergroundu, jen „krysám“, zasvěceným do společenství kolem kapely a RATu.

Z podzemí na světlo aneb co se stalo s českým undergroundem po roce 1989

Po roce 1989 underground ve smyslu ilegality přestal existovat. „Druhá kultura“, kterou proklamoval I. M. Jirous, zaniká, protože všechno nyní může patřit do té první, oficiální. Představitelé undergroundu vystupují z „podzemí“ a mohou svobodně tvořit pro širokou veřejnost. Ale právě tato svoboda se stává diskutovaným tématem. Mezi vyznačující undergroundu se brzy po pádu komunistického režimu vynořil názor, že možnost vydávat knihy a koncertovat bude zkázou pro celé hnutí.

Je tedy podmínkou existence undergroundu nesvoboda daná totalitním režimem, musí underground nutně představovat něco ilegálního? Podmínky vzniku undergroundu na Západě dokazují, že nikoliv. Pokud tamní protestní hnutí za underground budeme považovat – to, že se tak samo označovalo, nemusí pro představitele stejně nazývaného hnutí u nás nic znamenat: „Underground podle mě existuje v Číně nebo ve Vietnamu, tedy v totalitních režimech, ale ne tady ani v Americe,“ naznačil Jáchym Topol, představitel třetí generace undergroundu z poloviny osmdesátých let, v roce 1992 přesvědčení mnohých, že ani u nás už pro underground není místo.

Podle Otty Kunnerta z BBP nemusí být podmínkou pro vznik undergroundu totalitní režim. Rozdíl je podle něj pouze v tom, že v něm v 70. letech působilo mnohem víc lidí, neboť byli k undergroundu často zkrátka zahrnuti. „Dneska si můžeš vybrat, jestli tě to oslovuje, zdali chceš být právě v tom, nebo je pro tebe zajímavější a lákavější

oficiální kultura, která ti přináší otevřené krámy, slávu a slušný prach.“

Pokud bychom za underground měli považovat jen hudbu, která je zakazována, vešly by se nám dnes do jeho definice možná tak neonacistické hudební skupiny. A to asi nikomu neseď. Underground nerovná se ilegality. Hnutí se vymezuje především vůči světu nesvobody. Ten ale nemusí zosobňovat pouze politický režim státu, ale také například trh, komerce či masová kultura. To vše představuje establishment.

Jak českému undergroundu z předlistopadových let, tak západnímu (zůstaneme u přesvědčení, že underground v Americe existoval) šlo v první řadě o vymezení se vůči establishmentu.

Negativně užívaný a undergroundem tolikrát skloňovaný pojem „establishment“ může představovat leccos, jde ale především o vládnoucí třídu společnosti a jím utvářený život dané společnosti, všechno, co tento život zahrnuje. A jeho kritika má být hlavním cílem undergroundu. A nejen kritika. Ve Zprávě o třetím českém hudebním obrození z roku 1975, který se stal jakýmsi undergroundovým manifestem, I. M. Jirous píše, že underground je „aktivita umělců a intelektuálů, jejichž dílo je nepřijatelné pro establishment, a kteří v této nepřijatelnosti nejsou trpni a pasivní, ale snaží se svým dílem a svým postojem o destrukci establishmentu“. K této razantní definici z roku 1975 však dodává, že tento cíl nemůže mít druhá kultura v Československu, „protože by se mu tím sama vehnala do náruče“, destrukce establishmentu podle něj může být cílem undergroundu jen na Západě.

Po roce 1989 zde tedy máme stejné podmínky pro „destrukci establishmentu“ jako na Západě. Jak by ale taková destrukce vlastně měla vypadat? To ani Jirous nevysvětluje.

Neoficiální kultura z let komunistického režimu se po listopadovém převratu víceméně včlenila do hlavního proudu, vůči kterému se vymezovala. Dřívější underground začal se současným establishmentem v podstatě spolupracovat. Manifestací toho

budiž nám vystoupení Milana „Mejly“ Hlavsy, zakládajícího člena skupiny The Plastic People of the Universe, jako hosta na koncertě Lou Reeda 17. září 1998 v USA v Bílém domě při příležitosti návštěvy českého prezidenta Václava Havla. Milan Hlavsa k tomu v roce 2000 v pořadu Krásný ztráty poznamenal: „Já jsem se trápil tím, jestli je to košer hrát v Bílém domě establishmentu americkému, o kterém si myslím vlastně to samý, co o establishmentu našem, totiž nic pěkného (...). Ale pak jsem si řekl, že pan prezident určitě ví, co dělá, a rozhodl jsem se tedy, že jo.“ Rok před Hlavsovým vystoupením v Bílém domě zase Plastici koncertovali ve Španělském sále Pražského hradu, tradičním sídle hlav našeho státu. Jistě, šlo o specifickou situaci – koncert byl pořádán k výročí Charty 77 a hostitel, tehdejší hlava státu Václav Havel, byl jedním „z jejich strany“ v době minulého režimu.

Establishment však tvoří mnohem více lidí a struktur. A dnes se na jeho utváření podílejí mnohem více než kdy dřív média.

V letech vlády komunistického režimu byla média jedním z nástrojů jeho „kulturní politiky“. Pro underground v nich nebylo místo, jedině jako součást kampaní proti tomuto hnutí. Dnes mohou média svobodně dávat libovolný prostor prezentaci všech umělců. A dělají to, věrna svému určujícímu adjektivu, opravdu masově. V tom tkví pro underground výhoda i nevýhoda současně. Média jsou dnes vůči protestům přátelská. Třeba když se na jaře roku 2010 v médiích objevily protesty členů České filharmonie po výměně jejího ředitele tehdejším ministrem kultury Václavem Riedlbauchem. Dříve by podobné podání protestu proti rozhodnutí člena vlády, při kterém konzumenti médií víceméně sympatizují s protestanty, nebylo možné. Podobně jsou s jistými sympatiemi v médiích uváděny akce umělecko-provokativní skupiny Ztohoven.

Média tak mohou svou přátelskostí protestnímu hnutí pomoci rozšířit jeho myšlenky, zároveň

však mohou jeho medializací způsobit, že se hnutí navzdory svému původnímu směřování dostane do proudu, vůči kterému se vymezovalo (alespoň v očích konzumentů médií). Nejhorší variantou by ale zřejmě byla situace, kdy by si média protestu vůbec nevšimla. Neboť co dnes není v médiích, jakoby neexistovalo. Problém tkví tedy v tom, jak protestovat proti establishmentu, který tvoří i média, a neztratit přitom nic ze svého poselství a významu.

Další problém pro dnešní underground představuje otázka, jak se uživit a jestli se zapojit nebo nezapojit do hudebního průmyslu, do kterého měl underground v předlistopadové době zavřené dveře. Skupina The Plastic People of the Universe zdůrazňovala, že jim jde jen o to „hrát hudbu, jakou mají rádi“. S takovým bezelstným úmyslem se dnes zřejmě už nikdo muzikantem nestává. Jenže Plastici byli v odlišné situaci, ke svému působení zkrátka nemohli přistupovat s vidinou vydělání peněz. Jako režimem zakazovaná skupina nemohli ani oficiálně vydat album. V Československu sedmdesátých a osmdesátých let nešlo u alternativní scény a undergroundu v žádném případě o peníze. Můžeme tedy říct, že být dnes v undergroundu znamená nezapojit se do mašinerie hudebního trhu, vydávat si svá alba bez sponzoringu, hrát „jen pro radost“? Částečně asi ano. Podle frontmana BBP Otto Kunnerta hraje kapela jenom „za dobrý slovo a smradlavěj benzín“. „Sice z ničeho nekoukaj žádný prachy, ale jsou, zaplať pánbůh, chvíle a věci, kdy to nevadí... Dělá se kultura, na kterou se společnost tváří, že tu už dávno není a nebo by tu už dávno být neměla. Ale já jsem moc rád, že pořád ještě existuje svět, kde se všechno nedá koupit za špinavej niklák.“

„To prostředí, ve kterém teď žijeme, prostředí mamonu a šílený touhy po penězích, je, myslím, právě tou nevhodnější dobou pro undergroundové umělce,“ řekl Milan Hlavsa v již zmiňovaném pořadu Krásný ztráty. Jen nepodlehnout té touze po penězích.

Jsme v plesnivém podzemí,
kde zpívá lidský kamení
kde pravda teče stokou.
Jen o pár sáhů nahoru
žijem v podobě národu
a lidi do nás kopou.
BBP

Underground se zkrátka vymezuje vůči čemu-
si majoritnímu – establishmentu, masové kultuře,
jejíž protipól by měl tvořit, vůči všemu konzum-
nímu a svazujícímu. Musí stát na společenském
okraji, byť jen pomyslně, protože v jejím středu je
něco, s čím nesouhlasí. „Minimálně je to nepři-
stoupení na pravidla konzumní společnosti, která
je kolem. Pokud se lidé cítí být součástí under-
groundu, musí si být vědomi toho, že svět oficiální
kultury je pro ně uzavřený. Musí mít jasno v tom,
jestli hrajou proto, aby byli slavní a tiskli je na
titulních stranách časopisů a nebo jestli hrajou
kvůli tomu, že maj a potřebujou něco říct. My jsme
si vybrali, takže nás moc netisknou,“ říká Otto
Kunnert z BBP.

Samotný „otec undergroundu“ I. M. Jirous po-
važoval v roce 1994 další existenci undergroundu
po pádu komunismu za složitou. Podle něj je k jeho
vzniku potřeba určité společenské klima, stav spo-
lečnosti, který ze sebe underground sám vydesti-
luje. Ale „pořád bude existovat určitá vrstva lidí,
kterou bude možné označit slovem underground.
Lidé, kteří budou v přímém střetu se společností.
Není důležité, zda název bude stejný, ale v každé
rozvinuté fungující konzumní společnosti, ke kte-
ré pravděpodobně, bohužel, směřujeme, se bude
vynořovat fenomén undergroundu znovu a znovu,
byť možná v jiných převlecích. Asi už nikdy nebu-
de tak semknutý a ohraničený, jako byl v sedmde-
sátých letech, protože svobodná společnost je mno-
hem víc atomizovaná a nepřehledná.“

Pro dalšího zástupce „starého“ undergroundu,
člena skupiny The Plastic People of the Universe
Vratislava Brabence, underground ani nikdy neza-
nikl: „Já mám pocit, že když je někdo v under-

groundu, tak je v něm celý život, pokud se tedy
nespokojí s tím, co mu předkládá společnost. A je
jedno, jestli je to společnost, která tu byla tenkrát,
nebo ta, která je tu teď.“

Může tedy dnes underground existovat? Použij-
me na závěr ještě jednou slova I. M. Jirouse: „Kdy-
by se underground už nikdy neobjevil a zcela za-
niknul, bylo by to potvrzení, že ve společnosti je
všechno v pořádku.“

Zpátky do podzemí aneb trochu z historie českého undergroundu

Hudební underground v Československu vznikl
na začátku sedmdesátých let minulého století jako
součást druhé vlny českého undergroundu (první
se objevila na březích – doslova okrajích, neboť to
bylo místo, na němž se underground zabydlel –
české kultury v první polovině padesátých let v po-
době dvou literárních směrů: trapné poezie a totál-
ního realismu), která přišla s utužením komu-
nistického režimu. Během celého období totality
v Československu let 1948-1989 se střídaly její tvrd-
ší a měkčí varianty. Underground se zrodil právě
v těch tvrdých.

Po nejkruťjším období totality v první polo-
vině padesátých let dostala kultura na konci tohoto
desetiletí nečekanou volnost a měla ji po celá léta
šedesátá, kdy se hranice tolerovaného posouvaly
ve prospěch svobody tvorby. V této době došlo
v Československu k nebyvalé eskalaci rockových
skupin. Na začátku sedmdesátých let však přišlo
další tvrdé období s počátkem normalizace. Byla
postavena pevná zeď mezi kulturou oficiální a ne-
oficiální, tou, která odmítala tvořit v podmínkách
stanovených režimem. A tak vznikl underground,
podzemní kultura.

Právě odpor k zostřeným režimním represím
na počátku sedmdesátých let byl jedním z impul-
sů, ze kterých se zrodil český underground. Spo-
lečenská situace v Československu byla jeho spe-

cifickým (a v jeho vývoji nejdůležitějším) rysem, v dalších navazoval na podobné tendence v zahraničí. Ty představovaly odpor ke všemu konzumnímu a dogmatickému. Ale zatímco na Západě byla tato kultura společností absorbována, u nás se stala terčem pronásledování a potírání. A jestliže na Západě byl vstup do podzemí dobrovolný, v českém prostředí byl odchod z oficiální scény vynucený, pokud se tvůrci a umělci nechtěli podřídit oficiálním normám „kulturní politiky“ komunistického režimu.

Underground nebyl jedinou kulturou, která vznikla jako opozice vůči kultuře oficiálně prosazované, stál však na krajním pólu této opozice a představoval její nejvyhraněnější protirežimní postoj. Velkou zásluhu na vzniku a podobě českého undergroundového hnutí měl Ivan Martin „Magor“ Jirous, podle mnohých člověk, bez kterého by underground ani neexistoval. Svými texty a přednáškami se stal hlavním teoretikem nového hnutí, neméně důležitá byla jeho funkce „uměleckého vedoucího“ (jak ji sám nazýval) a manažera skupiny The Plastic People of the Universe, symbolu českého hudebního undergroundu.

Byl to však Milan Knížák, kdo stál u vzniku skupiny Aktual, jejíž koncerty, se kterými začala v roce 1967, jsou považovány za jeden z prvních signálů nástupu druhé vlny českého undergroundu. V době, kdy u české rockové hudby převládala v textech angličtina, vystoupil Knížák s přesvědčením, že provokující myšlenky je nutné publiku sdělovat v jazyce, kterému rozumí.

Ve stejném roce jako Aktual vznikla skupina The Primitives Group, která přestože neměla vlastní tvorbu, je podle Jirouse skupinou, od níž lze sledovat underground jako hnutí. A to především pro její zaměření na psychedelickou hudbu, která se objevila v šedesátých letech na Západě a kterou u nás uplatnil právě underground. Psychedelické kapely podle Jirouse „usilují svojí hudbou způsobit u posluchačů zvláštní stav mysli, který člověka alespoň na chvíli osvobozuje od všeho a obnažuje

mu primární základy jeho bytosti“. K zprostředkování psychedelických pocitů využívali The Primitives Group nejrůznějších prostředků a živlů – vody, vzduchu a především ohně – a rozporu mezi drsností textu a líbezností melodie.

Na skupinu The Primitives Group navázala skupina The Plastic People of the Universe, která vznikla v září roku 1968, tedy ještě před tím, než začaly normalizační represe oklešťovat svobodu kultury.

Všechny hloupé mozky jsou na slunci
 náš mocný národ žije v sametovém podzemí
 The Plastic People of the Universe

Skutečný „sestup do podzemí“ (nebo zánik) těchto skupin přišel až s nástupem normalizace. Do té doby hrály tyto skupiny včetně The Plastic People of the Universe oficiálně. Plastici tedy nezačínali jako „podzemní“ skupina, na rozdíl od později vzniklých undergroundových skupin jako byly DG 307 nebo Sen noci svatojánské band (obě vznikly v roce 1973). Až do roku 1973 Plastici patřili pod Pražské kulturní středisko, to znamená, že byli uznáváni za profesionální hudebníky. V roce 1973 však došlo k důležitému normalizačnímu kroku, kterým si chtěl režim zajistit kontrolu nad hudební scénou – k tzv. přehrávkám neboli profesionálním zkouškám hudebníků konaným v krajských kulturních agenturách. Skupina The Plastic People of the Universe přehrávkami neprošla a ztratila tak možnost legálně vystupovat. Paradoxně až nyní mohla skupina začít vytvářet zcela svobodné dílo, bez ohledů na plnění jakýchkoliv požadavků režimu, dílo, kterým se však mohla obracet jen k podzemnímu společenství. „Tehdy to byl – alespoň pro mne v souvislosti s Plasty – první náraz svobody, kdy jsme mohli začít dělat věci jinak, bez vnitřní cenzury,“ píše o ztrátě možnosti oficiálně hrát I. M. Jirous v Pravdivém příběhu Plastic People, ve kterém mapuje historii této skupiny.

Potvrzením jejich sestupu do podzemí se stalo rozhodnutí zhudebnovat básně Egona Bondyho.

„Tím, že Plastici začali zhudebňovat texty básníka, jemuž establishment nikdy neumožnil zveřejnění ani jediné básně, dali jasně najevo, že jim tisíckrát více než o zaujetí místa v oficiální struktuře jde o to, aby vytvářeli a zprostředkovávali svým posluchačům to, co sami za kulturu považují,“ píše Jirous ve Zprávě o třetím českém hudebním obrození. Jirous zde přichází s pojmem „druhá kultura“, která podle něj měla být cílem undergroundu v Československu. Měla to být opozice vůči oficiální „první“ kultuře, měla to být kultura, „která bude naprosto nezávislá na oficiálních komunikačních kanálech a společenském ocenění a hierarchii hodnot, jak jimi vládne establishment“.

Jak vykládat underground, není zcela jasné. Je to jev spíše sociální, nebo umělecký? Žádné „typický undergroundové umění“ u nás neexistovalo. Hnutí nebylo vázáno na žádný určitý umělecký směr nebo styl, do „podzemí“ se dostali umělci značně odlišného zaměření, které spojoval vzdor vůči režimu. Ani Jirous ve své definici „druhé kultury“ nestanovuje žádné estetické normy, které by mělo undergroundové umění mít, z jeho pojetí vyplývá, že underground vlastně ani není uměním, ale životním postojem. Tento postoj byl utvářen vědomým rozhodnutím zůstat raději na okraji, nezaprodat se totalitnímu režimu, uchovat si tvůrčí nezávislost, získat náhradní komunikační prostor. Prostor undergroundu byl pro umělce především prostorem svobody, byť uzavřeným do „ghetta“.

Underground představoval jakýsi mikrosvět fungující sám pro sebe. Nejen že byl vyloučen na okraj komunistickým režimem, ale také se sám izoloval od ostatních, nebylo snadné dostat se ani do této marginalizované společnosti. Čím více stávil režim příslušníky undergroundu do role deklarovovaných, tím více byla jejich pospolitost uzavřenější a semknutější. Tento silný pocit pospolitosti pak uvnitř hnutí vyvolával určitou radostnost ze vzdoru, který je spojoval. Pospolitost se týkala i publika undergroundových umělců. Nescházelo se výhradně kvůli kulturnímu zážitku, ale spíše pro in-

timní sdílení společné nálady vzdoru a jakéhosi spiklenectví. Undergroundové akce měly ráz výlučnosti.

S opravdovostí, autenticitou a tvůrčí poctivostí, na které kladl underground důraz a kterými se podle sebe vymezoval od oficiální kultury, však souvisel ještě jeden rys – pocit vlastní superiority, nazírání na sebe sama jako na „toho lepšího“ a všeho mimo underground jako lživého a zaprodaného.

Underground byl sice hnutím protestním, ale protest v něm nesledoval politické cíle. Příslušníci undergroundu se rozhodli komunistický režim zkrátka ignorovat. Chtěli jen hrát hudbu, jakou mají rádi, dělat si, co chtějí. „My jsme underground chápali nikoliv jako odpor proti moci, my jsme si neříkali, že elektrickou kytarou chceme zničit bolševický režim. Ale underground jsme chápali spíše jako to, že pro nás není nejdůležitější být na výsluní nějakých hitparád a podobně, ale dělat si věci tak, jak je máme rádi,“ vysvětloval později postoj undergroundu Milan Hlavsa.

Na druhou stranu si tito umělci nemohli neuvědomovat, že už jen skutečnost, že si „dělají, co chtějí“, je pro totalitní režim hrozbou. Povaha totalitního režimu totiž jakoukoli svobodu a nezávislost zkrátka potírat musí. „Správně se domníval, že jestliže mu jakákoliv aktivita, zdánlivě sebeodtažitější, sebebezvýznamnější, naruší jeho monolitní pojetí společnosti, je to začátek konce komunismu.“

Kdyby trpěl něco, co by bylo vedle něj, dřív nebo později lidé sami pochopí, že to je lepší, jiné, svobodné. Logicky by se i za tak nepatrným ohniskem, jakým byli Plastic People, musela postupně přelévat celá společnost,“ řekl o totalitním režimu a tehdejší situaci I. M. Jirous pět let po listopadové revoluci.

Underground přitom nebyl nenáviděn jen oficiálními strukturami, ale odmítala ho i část disidentské opozice. Byla mu vyčítána amorálnost, požívání drog, obscénnost, pokleslý vkus. Podobně ale disent vyvolával negativní reakce v prostředí

undergroundu. Zatímco disent se do určité míry pokoušel s režimem komunikovat, underground se zcela vzdal politických aspirací a jakýchkoli snah o dialog. Underground se však měl s disentem v budoucnu těsně propojit.

Aktivita undergroundu zpolitizoval teprve režim. „Ať jsme chtěli nebo ne, režim z nás udělal politickou záležitost. Tím, jak nám postupně osekávali veřejný i osobní prostor, donutili nás zabývat se čím dál víc povahou světa, ve kterém žijeme. Vlastně nás zahnali do ilegality,“ říká Jirous, podle kterého byli představitelé undergroundu pro režim nebezpečnější než disent, a to právě proto, že je politika nezajímala. Přesto se skupina The Plastic People of the Universe stala symbolem odporu proti režimu, ačkoli se do takové pozice nechtěla dostat.

V roce 1976 byli zatčeni členové undergroundového společenství včetně Jirouse a skupiny The Plastic People of the Universe a následoval soudní proces. Tato perzekuce dala podnět k sjednocení opozičních proudů. V soudní síni se objevila řada disidentů, kteří tak obviněným vyjádřili solidaritu. Přírodním důsledkem procesu se stala Charta 77. Hlavním rysem opozičního podhoubí byla do té doby roztržitost, nyní různorodé skupiny spojila potřeba obhajoby základních lidských práv. Tím, že se mnozí členové undergroundu stali signatáři Charty, bylo hnutí definitivně zpolitizováno.

V roce 1981 odehrála skupina The Plastic People of the Universe svůj na dlouhou dobu poslední koncert. Až do pádu komunistického režimu už neměla šanci koncertovat, a to ani ilegálně. Mnoho představitelů undergroundu odešlo do emigrace a jeho pospolitost se rozpadla.

Literatura:

- Kolektiv autorů. Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945-1989. Praha, NLN: 2001.
- Pilař, Martin. Underground. Kapitoly o českém literárním undergroundu. Brno, Host: 2002.
- The Plastic People of the Universe. Texty. Praha, Maťa: 2001.
- Jirous, Ivan M. Zpráva o třetím českém hudebním obrození. In: Magorův zápisník. Praha, Torst, 1997.
- Jirous, Ivan M. Pravdivý příběh Plastic People. In: Magorův zápisník. Praha, Torst, 1997.
- Jirous, Ivan M. Za čtyři roky se dá zapomenout na všechno (rozhovor s Janem Pelcem). In: Magorův zápisník. Praha, Torst, 1997.
- Underground je na celý život. Rozhovor s Vratislavem Brabencem. Literární noviny 22. února 2010, ročník XXI.
- Televizní pořad Krásný ztráty. 5. srpna 2002. dostupný na:
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/200328280040008-krasny-ztraty/>
- Uši a vítr - Noviny potulné akademie 08/4. Dostupné na:
http://www.sopel.freemusic.cz/noviny_usi_a_vitr/0804_noviny.html (cit. online 18. srpna 2010)
- Dokumentární film The Plastic People of the Universe. Režie: Jana Chytilová. 2001.
- Rozhovor s Lumírem Sokolem 26. srpna 2010.
- Webové stránky kapely BBP <http://www.bbp.cz/> (cit. online 27. července 2010).
- Rozhovor s Otto Kunnertem dostupný na:
http://www.sopel.freemusic.cz/archiv/rozhovory/0400401_black_otto_kovi.html
 (cit. online 18. srpna 2010)

Poezie mezidobí

Egon Bondy: Dvě léta /básně z let 1989 a 1990/

KATEŘINA MALÁ

Bondyho pesimistický výbor básní Dvě léta z „přelomových“ let 1989–1990 je pro dnešního čtenáře, resp. pro čtenáře, který má od události odstup více než dvaceti let, trpkým čtením, možná i trpčím, než když je sám básník psal... U básní vzniklých před listopadem 1989 Bondy už ví, že se komunistický systém bortí, ale ještě nemá jistotu, jestli to, k čemu vývoj směřuje, je světlejší zítřek nebo temná budoucnost. U Egona Bondyho je politický systém totožný se systémem společenským – omezenost, strach a další negativa, které s sebou nese totalita, se přímo odráží ve smýšlení a chování lidí.

Tak již předem negativně předjímá, co by mohlo po pádu komunismu nastat. Toto je esencí většiny jeho básní.

Texty mají elegický až apokalyptický nádech – vše je bez milosti špatně. Z básní je cítit vliv beatnické poezie 50. let, vize zkázy, prolínající se s litaniemi, připomíná hlavně tvorbu Alana Ginsberga. I v dalších básních připomíná beatniky – odkazy k americké kultuře i reáliím (báseň JARO). Minulost je pryč, zbyly jen vzpomínky a stáří (vše co jsem znal / mi věk už vzal / vzpomínky koušou jen jak blechy), přítomnost je uzemněná vegetujícími lidmi (Ušoustat se a přežrat se / přepít se a ufeťovat se / jsou stejné veličiny kvalitativní) a budoucnost zahalená v mlžném oparu. Nejistá budoucnost

je následkem totalitního zatuhlého a zatuchlého myšlení, proti kterému Bondy brojí ve velké většině textů sbírky.

Autor se však nepouští jen do „obyčejných“ lidí, sedících u televizorů, žvanících o automobilových součástkách a chatách, naváží se i do lidí z vlastních řad, tedy hlavně do jejich pseudosnah. Autor svoji slovní palbu míří do terče, který tvoří jeho vlastní lidé. Ať už jde o kritiku Charty 77, kterou Bondy kritizuje za její stínovou opozici, která již ze svého principu „zradila“ myšlenky undergroundu, protože na rozdíl od opozičních hnutí odmítal underground s establishmentem komunikovat. Zatímco dissent usiloval o dialog a konfrontaci s oficiální mocí, nekladl si underground žádné politické ani společenské cíle. A právě tato skutečnost je u Bondyho paradoxem. Opovrhuje snahami o oponování komunistům, ale zároveň sám sebe staví do pozice jakéhosi barda-mecenáše-vyvrhele, který se snaží ostatní moralizovat. A tímto se tedy stává také opozicí. I když opozicí v pojetí individualistickém, protože v každém případě sám sebe chápe jako vyvrhele ze všech břehů.

Chvillemi může mít čtenář pocit, že básník okolo sebe kope a plive jed jen proto, že je bezradný pod tíhou okolností. A že vlastně ani nějaké smysluplné řešení neexistuje. Básník vlastně kritizuje

jakékoliv společenské poměry. I ty, co ještě nena-staly. Samozřejmě musíme mít na paměti, že jde o básnickou sbírku, ne o politický manifest, takže přehnaná gesta, subjektivizace glosovaných událostí jsou součástí stylizace básníka. Mnohdy není na místě slučovat lyrický subjekt s autorskou osobností, ale v případě Bondyho tato distance opravdu neplatí. Své známé nemá snahu „chránit“ a stylizovat ani přesmyčkami jmen (snad jen z Erazima Koháka vytvořil Ibrahima). V předmluvě ke sbírce Martin Machovec trefně podotýká, že básnická nadsázka pomáhá vyslovit věci obnaženě, svobodně a s nejrůznějšími subjektivismy, zkrátka tak, jak většinou nezazní z úst odpovědného politika.

Ač tedy básník nesouhlasí s myšlenkovými uskupeními, které povětšinou organizují lidé jemu blízcí, tak v momentě, kdy tato uskupení „rozloží“ na jednotlivce, smýšlí o nich téměř nostalgicky.

Další polohou těchto realisticko-pesimistických textů je obrácení se do subjektivního nitra skrz učení tao a buddhismus. Pod vlivem těchto myšlenkových směrů poukazuje na cyklické opakování všech pozemských dějů, včetně nepoučitelného chybování. A pokud se zaobírá chybami, tak samozřejmě ne v menším, než celosvětovém měřítku: Po likvidaci II. světa / budou likvidovat III. svět / s hubou plnou lidskosti. Skrze taoismus vnáší do své poezie pojem hry. Ale představa jeho hry nespočívá ani tak ve smyslu hravosti, jako spíš nebezpečnosti. Takovou formu hry vidí básník i ve lhostejnosti ostatních lidí, kteří v dané společenské situaci chápou své okolí jako hru; hrají, že žijí, sami před sebou hrají, aby neviděli závažnost a tíhu hroutícího se systému, zpuchřelost svého vegetování. Bondy naráží na záměnu hry se skutečným stavem věcí, kdy věk her skončí nutně špatně.

Předělem mezi vnější realitou a vnitřní „idealitou“ se stává příroda. Tato rovina je opět reflexí východních myšlenkových směrů. Příroda se v literatuře už tradičně stává jedním z nejpřirozenějších úniků od společnosti. U Bondyho se ale stejně nejedná o čistou idealizaci, protože u něj jde spíš

o existenční variantu. Alternativou k lidské společnosti a systému je pobyt v „systému přírody“, který básníkovi opět evokuje existenciální nálady o smrti, o předcích, tentokrát se ale zaměřuje na svou osobnost, nikoli na společnost. Připomínaly-li Bondyho elegické texty tvorbu Alana Ginsberga, metafyzické morbidní úvahy o smrti, o bytí po smrti připomínají zase tvorbu J. H. Krchovského.

V nejrozsáhlejší skladbě celého výboru Poezie konce století, která je věnována KSČ, jsou výše zmiňované motivy sesyntetizované. Ostatně celá, a to velmi obsáhlá sbírka, je motivicky konstantní, což není pro Bondyho neobvyklé, ale básníkův negativismus je zde dohnán až ad absurdum. Je to jakási óda naruby. Sovětský svaz je veškerým zdrojem zla: Lze si představit nešťastnější existenci / než být českým básníkem? / Lze: / být ruským básníkem.

Všední zbabělost a malost nekritizuje jen u anonymních občanů ničím nevybočujících z šedé řady; snad ještě více ho drásají básníci píšící okolo roku 1989 až 1990: Zůstává mu záhadou, jak mohou mladí básníci v roce 1989 / psát pseudosymbolistickou pseudosurrealistickou / v každém případě ale unuděnou ufnukanou lyriku / Zmizel v této zemi všecken talent? / Jistě ne Naprostá posranost / vtlučená do hlavy zlatými českými rodiči už od jeslí / vydává tu své plody. V podstatě nekritizuje vady či nedostatky jednotlivců, byl to vliv vládnoucí garnitury, co zalepilo zrak talentovaným jedincům... Zdá se, že za vším stojí vyšší společenské spiknutí, ale i toto lze brát jako onu básnickou hyperbolu. Básně mají charakter antiód, básní-deníku s poselstvím do budoucnosti či s odkazy do minulosti. Ale ani minulost není vykreslována idealisticky, a i když se o to básník mnohdy snaží, téměř vždy je taková báseň horce vypoointována.

S pesimismem, pocitem hořkosti je spjat i jazyk básní. Je břitký, nespisovný; vulgarity slouží jako zkratky sdělení, zvyšují efekt vyznění. A navíc Bondy mate. Na první pohled se nezajímá o „vznesená“ témata, u kterých se tradičně drsný jazyk

neočekává. Ale forma jazyka básní koresponduje se sdělením: Jedním dechem hovoří o transcenci a výkalech – kontrasty slov vykreslují kontrasty významů. Básně mají nepravidelné až rozděkané rýmy, chvílemi dokonce působí jako epické

útržky. Na druhý pohled ale zobrazovaná témata ve své podstatě vznešená jsou, protože řeší (ne)morální postoje lidí, které se pod vlivem dlouhodobé totality mění ze shrbených postojů ve shrbenou mentalitu.

Když květiny nechtěly mlčet

O motivech v české ženské poezii undergroundu,
samizdatu a exilu

LUKÁŠ VAVREČKA

Přestože se literární motivika studiu metaforizace obecně nevyhýbá, zabývá se tato studie nikoliv metaforizací ženy v poezii období „normalizace“, jak by se na první pohled mohlo zdát, nýbrž tím, co ženu odráží. Nezabývá se primárně obrazy žen, respektive tím, co všechno je ženou. Předmětem studia je především to, kam se žena promítá, kde všude se nacházejí stopy její existence.

Motivy v české ženské poezii ve většině nejsou vázané na konkrétní časové údobí ani na odvětví poezie. Lze však vysledovat množství výjimek, změny intenzity, frekvence jejich výskytu, popřípadě změny jejich významu. V období „normalizace“ je zvýšený výskyt skupin určitých motivů nepřehlédnutelný. Ruku v ruce s tím se především undergroundová poezie psaná ženami stává na jedné straně intimnější a erotičtější než kdy předtím, na straně druhé vnáší společně s ostatní samizdatovou i exilovou poezií do literární kultury polemiku nad písmem, řečí, pravdou či mlčením. Oběma jevy se níže budu zabývat.

Underground a intimita

Erotické významy motivů, jako jsou krev, dveře, okna aj. se staly charakteristickými pro exilovou a undergroundovou poezii, snad že sexualita a vnější vzhled, jež jsou vůdčími charakteristikami těla

v „západní“ tradici, přestaly být v socialistické tělesné kultuře klíčovými. Prvenství na poli erotické poezie má bezesporu u nás dílo Jany „Honzy“ Krejcarové, její poetice se pak leckdy blíží Svatava Antošová a Naděžda Plíšková, která ačkoliv patřila do neoficiálního uměleckého okruhu spolu s Věrou Jirousovou (v 70. a 80. letech publikovala jen v samizdatových sbornících), byla s undergroundovou poetikou spjata mnohem více než Jirousová. Její verše místy tvoří variantu Bondyho primitivistické poetiky.

Krev proudící tělem odráží jednak stav těla, jednak myslí (popřípadě duše). Svatava Antošová ve sbírce Kalendář šestého smyslu, která byla sepsána v letech, kdy byla Antošová ještě činná jak ve skupině mladších autorů mimo disent s názvem Skupina XXII, tak v Patafyzickém kolegiu Teplice, píše: „Jsem naposled jednou z těch krevnatých bytostí / která svou bolest své utrpení svou samotou / nikomu neodkazuje.“ (Antošová, S.: Kalendář šestého smyslu)

Krev je v těle, v příbytku vlastní existence a ten se spolu s krví odráží ve stavu pokoje, nachází-li se v něm žena sama, jestliže nahlíží a prožívá svou vlastní existenci, děje se tak jedině díky tomu, že se její existence promítá nejen do prostoru, ale i do všech předmětů, které pokoj naplňují. Těmi stěžejními jsou zrcadlo, květiny a postel, jejíž úloha se však od úlohy pokoje značně liší: Zde bytost

zažívá nejen existenciální, ale přímo ontologickou nejistotu a pochybuje o vlastní identitě. Je to „(...) postel vycházející z úzkosti / krvácející náplast rozbité hodinky“. (Čerepková, V.: Extra Dry Silence) Topos lože umožňuje vnímat děj jako sen, a to sen, v němž se hlásí bytí, jak můžeme číst například v básni Věry Jirousové s názvem Lože: „Zmokové vřeští podél stěn / Spáči se nepouštějí berli dvou pelestí / Snad ochrání je rozestlaná / Běloba / S e n“. (Jirousová, V.: Co tu je, co tu není) Nebo jsou to „Ubrouskové poslintané sny / narvané do polštářů“. Jak si lze povšimnout, snovost rozhodně není undergroundu cizí. Snová atmosféra básní souzní s jeho podzemními a chiliastickými náladami. Sen, přesah a zrcadlení jsou pro meditační a kultivovanou tvorbu Věry Jirousové především prostředkem reflexe dobové reality.

Motivy ložního prádla spjaté s postelí ještě umocňují pocit intimního prožitku, rozporu či pochyb. „Ležíme zaliti pruhovanými peřinami / pod duchnou je i maso šedé a zpocené / žíla tvé nohy se zakusuje do slamníku“. (Čerepková, V.: Ztráta řeči) Umocňují pocit tělesnosti či s tělem splývají: „(...) udivené tváře / polštáře / tváře“. (Čerepková, V.: Ryba k rybě mluví)

Další ze zmiňovaných předmětů v pokoji, od rážejících ženinu existenci, jsou květiny. Květiny na rozdíl od stromů nemusí být vždy součástí krajiny. Stereotyp ztotožnění s květinami se drží prakticky všech českých básnířek od 60. do 90. let, a to v téměř stejné míře až na značný výkyv ke konci 80. let směřující až k obsesi (Svatava Antošová: Říkají mi poezie, 1987; Bronislava Volková: Vzduch bez podpatků, 1987 a Dům v ohni, 1989; Lenka Chytilová: Průsvitný Sisyfos, 1988).

Celá enigmatičnost květiny tkví v tom, že v básnickém světě utvářeném českými autorkami druhé poloviny 20. století existuje velice pevné sepjetí květin a žen obecně. „Poznat květinu tu rostlinu s jinými cévami“ (Čerepková, V.: Extra Dry Silence) znamená poznat ženu, obě se současně projektují jedna do druhé, snad že je k tomu vychovala tradice. Ženy píšící o ženách, které berou za své vlast-

nosti květin a srůstají s krajinou, též píšící o květinách, které na sebe berou vlastnosti žen, a podle toho se s nimi zachází.

V neposlední řadě zrcadla: Nepatří mezi příliš časté motivy, nýbrž velice výrazné, dojde-li i k minimálnímu opakování. Záchvěvy zrcadel cítíme již v 70. letech, ovšem největšího významu nabývají v letech osmdesátých. Nejdominantnější je pak zrcadlo v poezii Sylvy Fischerové, Vladimíry Čerepkové, Věry Jirousové, Svatavy Antošové a částečně u Naděždy Plíškové. Nabízí se myšlenka, že opětovné vyzdvižení významu motivu zrcadla (na rozdíl od tváře, která je ahistorická a též apolitická) je specialitou především undergroundu.

Písmo, řeč, pravda a mlčení

Psaní je umožněno pouze písmem. Písmo implikuje slova, ovšem ne všechna slova musí být psaná. Výskyt motivů písma a psaní je tak oproti slovům a řeči značně omezen. To však nijak význam těchto motivů nesnižuje.

Písmo umocňuje význam slova, psané slovo je mocnější, nabízí pocit trvání, nesmrtelnosti, věčnosti, Nekonečna. Písmo je to, co přetrvává, jak můžeme tušit z veršů Jiřiny Haukové s názvem Bílá na černé: „(...) bílé písmo na černých kamenech, / černé písmo na bílých kamenech, / andělé přimrazení“, (Hauková, J.: Země nikoho) ornament kamene zde podporuje mohutnost písma, jelikož je poměřováno s časem. Též si můžeme všimnout v básni Věry Jirousové Co tu není: „(...) pozemské léto je třpytný hmyz co bodá / nebeské písmo jsou ptáci nad vodami“, (Jirousová, V.: Co tu je, co tu není) kde ptáci, ty nebeské hodiny, ti nosiči času, jsou kladeni s písmem na stejnou významovou úroveň.

Pomineme-li první záchvěv touhy po vyzdvižení významu písma, který způsobila sbírkou Antigony Alena Vrbová v roce 1969, přichází tato touha až na konci 70. let a na přelomu 80. a 90. let opět mizí. S čím ono nutkání souvisí? Především

s přirozenou potřebou seberealizace skrze psaní, potřebou psát. Tato potřeba umělecky se vyjádřit je ovšem též potřebou narušit mlčení. Význam písma a psaní stoupá, uspokojuje-li obě zmíněné potřeby, zůstává-li psaní jediným možným způsobem vyjádření, a to všechno navíc jaksi navzdory, především je-li v sázce pravda.

Mnohokrát se opakující motivy pravdy v rámci jedné publikace nejsou časté, ale přesto na sebe pravda upozorňuje. Cítíme jakousi vůli k pravdě a přece se nesetkáváme s odporem ke lži (s motivem lži se totiž nesetkáváme vůbec), jakoby lež byla po platonsku pouhým nedostatkem pravdy.

Říkat pravdu znamená přiblížit se mravnímu ideálu. Jana Štroblová, jež se ve svých dvou sbírkách z 80. let, v Úplňku a Čarodění, zbavila dřívějších harmonizací a dekorativních stylizací, vyjadřuje právě potřebu těchto mravních ideálů a silný odpor k nesvobodě, pocity úzkosti, palčivosti světa. Specifický případ reflexe aktuálního dění na poli literární kultury samizdatu i oficiální produkce představovaly texty Ivy Kotrlé, ačkoliv ji nelze řadit k undergroundu. Svě reflexivní postřehy plně moralistického přístupu psala pro časopisy Host a Obsah. Patřila k výrazným spirituálně laděným autorům v disentu, navázala na holanovskou tradici a barokní zdroje emociálně vypjaté spirituální poezie. Její skladba tak přerůstá ve výkřik odsuzující dobu.

Říci pravdu nutně implikuje jistou míru svobody, kterou ovšem není snadné si vydobýt. Pravda je motivem i tématem uschovaným pod příkrývkou metafor, aby na sebe příliš neupozorňovala. Přesto je v literárně-kulturním prostoru normalizačního období přítomna, protože nemůže chybět. „(...) je tam klanění těla a duše a nebeská hudba / je tam pravda / a nakonec ukřižování“. (Antošová, S.: Kalendář šestého smyslu) Otázkou je, jak dalece lze vyvozovat souvislosti se směřováním k pravdě (s jejím vydobytím a následným rozčarováním) z básně Jiné otvírání studánek Libuše Čačalové, která vyšla v Německu bezmála dva roky po Sametové revoluci: „Tak trochu bývá básník / v světě

ztracen / jak sametové odvrácení k pravdě“. (Čačalová, L.: Milostný akord) Co bychom však mohli s jistou dávkou odvahy poznamenat, je následující: Česká ženská poezie reflektuje vtíravý pocit, že charakteristickým rysem „normalizace“ nebylo přílišné množství lží, ale především nedostatek pravdy. Tento pocit je však podle Mirka Vodrážky pouhým maladaptivním vyrovnáním:

„(...) pravda je spíše nemocná, in-validní, vyřazena ze života, protože nenáleží do oblasti jsoucího a vyslovitelného, ale spíše nejsoucího a nevyslovitelného. (...) Mnozí lidé říkají, že těch jednačtyřicet let byly ztracené roky. A datují počátek dějin pravdy ode dne slavného vítězství. Toto laciné účtování s minulostí, s vlastní porážkou, není daleko od komunistického účtování s minulostí ,starých řádů“.

(Vodrážka, M.: DeCivilizace)

Pravda také velmi úzce souvisí s motivy mlčení: Mlčím, jelikož nemohu říci pravdu. Pravda musí být opravdová, čistá, „(...) a je-li pravda jen trochu ústupnější / moudrosti bohatých a šťastných, nechci žít“. (Prošková, H.: Zametačky sněhu) Z děl básnířek cítíme nutnost slova, touhu po řeči: „(...) věci osaměle mlčí a já čekám na jediný zvuk slova.“ (Hauková, J.: Motýl a smrt) A tato touha je hnána především nutností mlčet. Nejspíš nás nepřekvapí, že právě tuto touhu a zmiňované mlčení nalzáme především v exilových a samizdatových sbírkách. Následně též ve sbírkách z 80. let z pera některých zástupkyň „generace“ osamělých běžců, která měla vždy snahu vyjadřovat se proti útlaku. To všechno ovšem začalo již v roce 1969, kdy se slova a mlčení dostaly do knihoven soukromých i veřejných prostřednictvím množství básnických sbírek, jejichž autorkami byly převážně debutantky na poli poezie (Alena Vrbová, Ludmila Kroužilová, Věra Provaníková aj.). Tato vlna předznamenává strach z umlčení, kterého se nakonec více či méně všechny autorky vyjma Aleny Vrbové dočkaly. Alena Vrbová nadále zůstala autorkou oficiální poezie,

zatímco ostatní básničky z dané řady emigrovaly nebo se přinejmenším na dlouhou dobu odmlčely.

Mezi rokem 1969 a počátkem 80. let leží v rámci oficiální poezie propast let sedmdesátých, kdy se tato tematika přesunula do exilu a samizdatu. Výstižně situaci popisuje Libuše Čačalová ve sbírce *Popravy a vzkříšení*: „Někdy je zle / Že bojíme se dýchat / Aby nebylo hůř / A pláč nás rdousí odzadu“. (Čačalová, L.: *Popravy a Vzkříšení*) Zástupkyní autorek vydávajících v 70. letech v samizdatu je „klasička“ Jiřina Hauková, patřila k oné části české literární avantgardy, která nebyla ochotna uměleckou svobodu prodat za privilegované postavení společenské (a byla tedy svými přízpusobivějšími kolegy umlčena).“ (Harák, I.: *Nepopulární literatura*) Její verše znějí až příliš výmluvně: „(...) když pravdu nesmím říct, raději pomlčím / zajatá slova padnou za mříže.“ (Hauková, J.: *Spodní proudy*)

V exilu mělo mlčení též svou představitelku, a to Vladimíru Čerepkovou, která celou svou sbírku nazvala *Ztráta řeči*, nebo Libuši Čačalovou, která v básni *Země nechtěného ticha* píše: „V tu

chvíli všichni / odloží už slova / Tak vmlčuje se mlčení / milovaného nedomova.“ (Čačalová, L.: *Milostný akord*)

Tyto ženy tvrdily, že musejí mlčet. Mluvily (psaly), přestože mlčely pro většinu českých čtenářů. Mluvily (psaly) nelegálně. Některé mlčely, a tedy mluvily, jelikož mlčení samo je určitým způsobem výpovědi. A některé způsoby mlčení obzvláště. Lze ovšem rozeznat ještě jedno užití slova, které už s mlčením nesouvisí, například: „Pod vyschlými slovy / hlína se prolamuje“. (Zábranská, Z.: *Kytice z ještěrek*) V tomto případě jde o vyjádření strachu z vyprazdňování významu slov. Jiřina Hauková, která byla slovy fascinována, tvrdí ve své sbírce *Spodní proudy*: „Nechci slova sražená jako zákalec chleba, / nechci padavky, ale slova zralá, / nechci soušky, ale slova plodná.“ (Hauková, J.: *Spodní proudy*) Jde o strach z řeči, která postrádá smysl, protože je obalena slovy, jež dávno nic neznamenají: „Řeč se vrací jako tekutý med / vhozený do balónu slova“. (Čerepková, V.: *Ztráta řeči*)

Literatura:

- ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen, 1995.
- ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991.
- ČAČALOVÁ, L.: *Popravy a Vzkříšení*. Mnichov : PmD, 1986.
- ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001.
- ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969.)
- ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001.
- HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999.
- HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990.
- HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992.
- HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970.
- HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: H.D. *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. s. 232.
- JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 354.
- JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995.
- OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz? Tělo v teorii tělesné kultury*. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 985.
- PROŠKOVÁ, H.: *Zametačky sněhu*. Praha : Aurora, 2004.
- VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výbor esejů z let 1990 - 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007
- ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974.

Smyj šed! Proměň se v obraz!

Literární experimenty z let 1990–2008

BÁSNÍK TICHŮ

DEŠŤOVICE: SMYJ ŠEĎ! PROMĚŇ SE V OBRAZ!

(1990, cover, původně ve sborníku Mladá česká avantgarda a aspekty jejího vývoje)

Prší
prší prší
dnes po kapkách
dešťovice nejen zvolna opijí
dne s deštěm. Značkovými kapkami dotek
nebe. Zkouší kam dorostu zkouší kam zvoní
klíč. Co mi to jen sakra připomíná?
Nejspíš nějaký jiný déšť
prší prší

Prší
prší z dlažby
já zvedám karty
zvedám neomylné karty
nikdo nechytá kdo je tu rozsypal
Změnil ulici v zmáčený pokerový stůl
Srdcová devítka Zelený spodek Žaludské eso
jak jinak mám jednadvacet Mám oko plné slaných
nepotřebných kapek Nestává se to tak často
aby se zámecká zeď jen tak proměnila
v promítací plátno Z deště
prší oči oběti války

P P
R Š R
Í Í
P Š

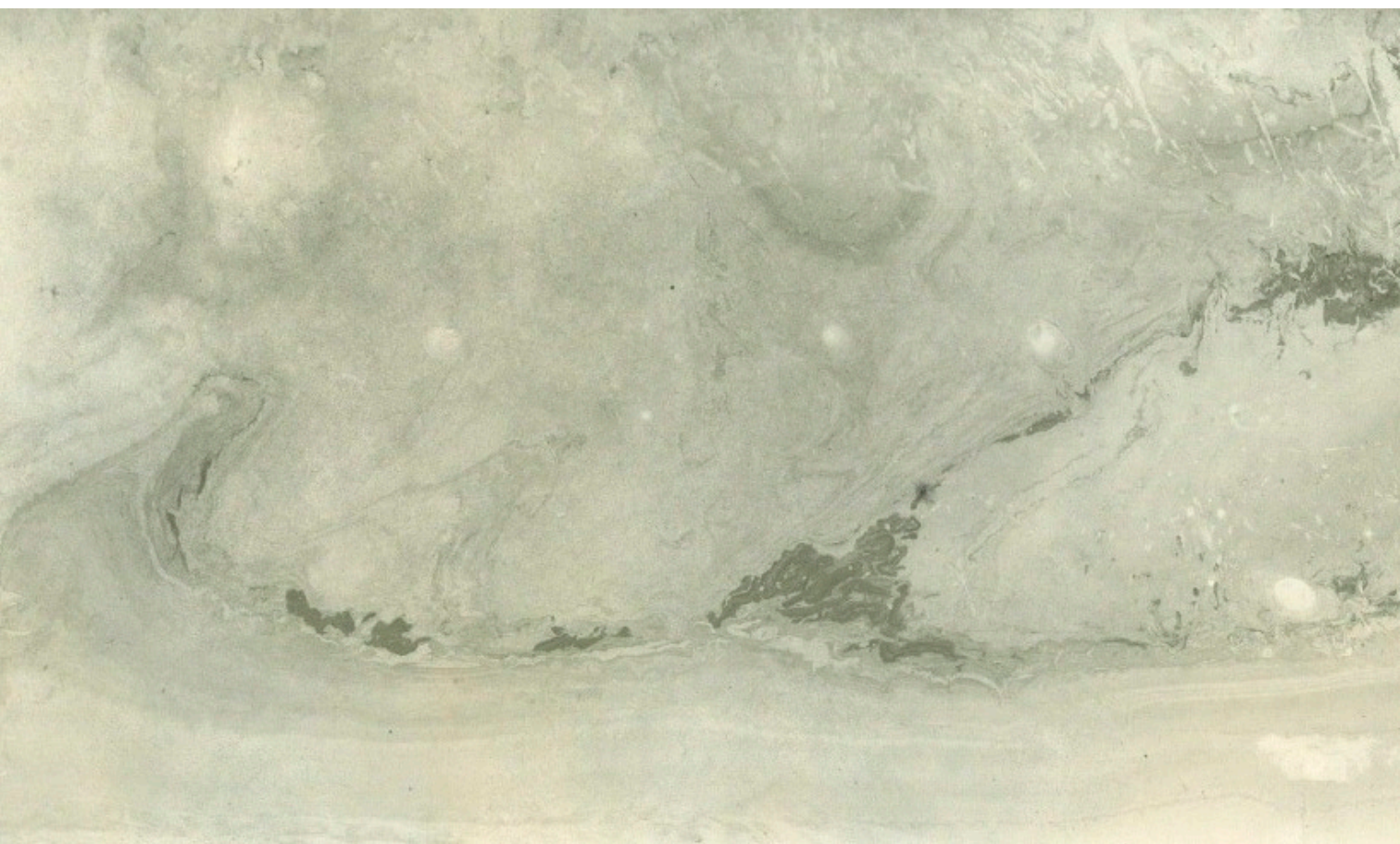
ŠÍ

prší prší prší prší
a já chci aby to ze mne smylo svinstvo definitivních řešení
prší
ale ze tmy se na mne dívají oči matky oběti války
po kapkách
křičí ty oči žalem po kapkách
prší
chtěl bych být dobrý značkový zboží
prší
chtěl bych se s Tebou navždy stotožnit
po kapkách
chtěl bych zastavit všechny války
prší
to je ten důvod proč jsem tady a jak blázen sbírám v dešti navoskované karty
jak po nich kapky bubnují, vzniká rytmus pravdy
prší tak hustě, že ke mně připlouvá první černá labuť
po kapkách
svět se naklonil a částečně zřítíl do lokální záhuby, *jak Concordie uvízlá na mělčině*
prší
do juxtapozice prší zamlčené části věty inkoustem z očí
prší
zase vyju jako pes
před pocitem že i já nesu odpovědnost
za oči matky oběti války
po kapkách
tohle je podivná volba
je to jak dětská hra: čím bude víc pršet, tím umře méně lidí
prší
stojím tu bez deštníku jako živý štít
Mou hlavou procházejí muži se Srbrenice

tváře mají rozpálené od Slunce
 upracované révovité ruce
 mají opálené do zlatova
 suše prskají jiskry z otevřené svářečské dílny

prší
 prší prší prší prší prší prší
 prší prší prší P prší prší
 prší prší prší prší prší
 prší prší RŠ prší prší prší PRŠ prší prší prší
 prší prší prší prší prší RŠ prší prší
 prší p r š í prší prší ŠÍ prší prší
 pr ší prší ŠÍ prší
 prší šíleně prší
 prší prší
 prší
 tak hustě
 že není slyšet
 není slyšet
 zpívat
 Drozd

ilustrace

Renata Hans

ASTROFIKOVANÉ A VYSMAŽENÉ, JEMNĚ
VYŠLEHANÉ, VYPEČENÉ BÁSNĚ KREMROLSKÉ

(2004 a 2007)

Á pišingruel wafly keks?

Žemlbejby keksky jakoušky á Poleva
Poleva wafly wafly pek
Žemlbejby hobůj Derek
Derek šugr šugr Shrek
Á pišingruel wafly keks?

Á Malakoff cremrolée á pic pixi shake

Á shake piškotruel pagan coctail cola
Šodó šodó reise rollky rolla
Á shake Malakoff coctail cola
Á Šugr cremrolée á pic pixi keksky Lola

Nugetka

De intiramisu dia, dia Šodón á pucketbar
 De intiramisu dezert, dezert šoudr natadaar
 De intiramisu á marshall de.k
 drek na á mísu copyrek
 á žemlbejby, žemlbejby pě

Arcisachr

Sachr sachr marcipán
 Á malineli wafly flám
 Á malineli piccolo
 Kafe a rum do toho

Amerikáňky

Radar Radar Šugr Šu
 Dezert Dezert Bobříku
 Zesmetaniš Křupky Křup
 Broskvíčení Bushky Bush

Placičkovat

Á Meduman pl'žemlbejby pě
 Kesky rolky presumpé
 Á Meduman el Dorté á la forte šajn
 Á Žemlbejby el Dorté wafly wafly ňam ňam ňam

ZIMNÍ PERFORMANCE

(15. 2. 2007)

Uprostřed zimy jsme se na Miladě odvážili podpořit kodaňské squatory. Ohlásili jsme demonstraci před dánskou ambasádou v Praze. Týdny jsme o ní žhavě diskutovali a vyměňovali si ostře svobodné názory. Pak přišel inkriminovaný den, na který jsme společně čekali. Na squatu samozřejmě nikdo. Jen já a Sowa. Krve by se v nás nedořezal. Řekli jsme si, že je lepší zemřít statečný než trapný, a nakreslili jsme transparenty se sněhovými vločkami. Ale to nic, to se stává často, že mé instinkty předběhnou mozek, někdy i o celé století. Snad jen díky této pochmurné duchapřítomnosti jsem stále na živu. Tu zimu ale dosud nepřiletěla ani vločka, to na vysvětlenou. Zmrzlí jak squateři jsme dorazili před dánskou ambasádu několik minut před ohlášeným začátkem akce. Před ambasádou stál kordon policistů, bylo jich snad dvacet, ne-li víc, na maltézském náměstí jinak nebylo živé duše, jen několik soustrastných slepců, kteří nás vřele litovali – ti squateři maj ale strašnej život, to bych tedy nikdy nechtěl – klepali filozoficky slepeckými hůlkami o sněhem nedotčenou dlažbu. To nás trochu zahřálo, ale odbila pátá, hodina prohry. Začal jsem svou báseň.

PRVNÍ VLOČKA LETÍ LOŮCE NA STŘEVÍČEK

DRUHÁ VLOČKA SE JEŠTĚ JISTĚ SNESE DO ZÁVĚJE

ZÁVOJE ODTEMNĚNÝCH ŘAS A VÍČEK

TŘETÍ TIŠE PADNE NA LIST LISTOPADU,
JENŽ DRŽÍ SLAVNOU BAREV VLÁDU

KOLÉBKOU ZE SNĚHU

BÍLÁ KRÁLOVNA TĚ NAVĚKY HOUPÁ
ZÁZRAČNÁ ZIMA

Po prvních slovech básně přiletěla z nebe sněhová vločka a přímo loďce na střevíček. V té chvíli jsem zledovatělým okem zahlédl přicházet squaterskou bohyni a s ní partičku otřesnejch týpků, podobajících se postavičkám z pohádek bratří Grimů, a dva opravdické squatery. V závoji odtemnělých řas a víček jsem zahlédl třpytit vločku sněhu, tu se snesl celý radostný rej, téměř sněžina a rovnou policistům na nárameníky a čepice. Pokračoval jsem

PRVNÍ VLOČKA LETÍ NA OVEČKU PIVNÍCH SVÍČEK

DRUHÁ VLOČKA OSMITAJNÁ SE TIŠE VMÁČKNE

ZOBCOVÝM SLZÁM DO DEŠTĚ

TŘETÍ VLOČKA BÍLODÁRNÁ SE TIŠE SYPE NA TRŮN LISTOPADU

JENŽ VĚKY DRŽÍ SLAVNOU TRINPOLÁRNÍ BAREV VLÁDU

KOLÉBKOU ZE SNĚHU

BÍLÁ KRÁLOVNA TĚ NA VĚKY HOUPÁ

ZÁZRAČNÁ ZIMA

Po druhé sloce se začal sypat skutečný sníh, šlojíře sněhu byly zvící holubích křídel. Sněžilo tak hustě, že jsem viděl jen mámivou šalbu třpytícího se zázraku. Tak jako vždycky, zmocnil se mě čas a odnesl mě hluboko do minulosti. Před sebou jsem spatřil četu rakouských vojáků s okovanými puškami. Měl jsem v té chvíli blízkostní strach pokračovat, ale zároveň jsem se vzdáleně styděl přestat.

PRVNÍ VLOČKA LEDÍ NAD VLTAVOU SEINĚ NA FRPÁNEK NA TVÁŘ

DRUHÁ SE TŘPYTÍ JEDNOROŽCI HVĚZDOU NA SNÁŘ

TŘETÍ JAK ROZETA SPADNE AŽ NA PEUGEOT

JENŽ UHÁNÍ TO ROZETNOUT VSTŘÍCT LISTOPADU

CO PŘINÁŠÍ SVOU SLAVNOU BAREV VLÁDU

KOLÉBKOU ZE SNĚHU

BÍLÁ KRÁLOVNA TĚ NA VĚKY HOUPÁ

ZÁŘIVÁ ZIMA

Po třetí sloce začala hotová slota, vlastně co to říkám, hotová sněžest. Byl to ten rok první sníh v Praze a během chvíle ho byly závěje. Nezbyvalo, než dotáhnout protestní sněžení první letky naší Ledky do konce, začalo to být jako v pohádce.

PRVNÍ VLOČKA LETÍ DO BÍLÉ ŠELTJI PRO MALÍŘE
DRUHÁ OSTŘE TAJE DATŮM JAZZU NA OKAP

TŘETÍ VLOČKA STRÁSNĚ PADÁ NA TRŮN LISTOPADU
NAD NÍMŽ SÁM SNÍMÁ MARNOU LETOKRUHŮ VLÁDU

KOLÉBKOU ZE SNĚHU

BÍLA KRÁLOVNA TĚ NA VĚKY HOUPÁ

ZÁZRAČNÁ ZIMA

Stál jsem nejmiň nad kotníky v závěji a odvážil jsem se otevřít oči. Myslel jsem si, že za takovou parádu nějaká ta kulka stojí. Předem mnou stála nepřečtená četa sněhuláků, z nichž čouhaly jen namrzlé pendreky. Tak se podařilo básní zasněžit zásahovou jednotku Policie ČR před dánskou ambasádou v Praze, na protest proti bourání fantastického Neverlandu v Kodani, který tam žil pod jménem Ungdomshuset. Bylo to jak z andersenových knih. Bylo to boží. Byla to má báseň. Píše se v ní:

PRVNÍ VLOČKA ROZPOUŠTÍ SE NA RTECH ZIMOSTRÁZU

A DUHÁ BÍLÁ TŘEŠEŇ PADÁ PEPCŮM NA TÝPKY
TŘETÍ VLOČKA SNĚHOBÍLÁ ŠTÍPE KOSŮM NA ŘÍTKY

KOLÉBKOU ZE SNĚHU

BÍLÁ KRÁLOVNA TĚ NA VĚKY HOUPÁ

VLÁDKYNĚ ZIMA

Potom jsme se Sowou zjistili, že nemáme dohromady ani na jedno pivo, a tak jsme se smutně vrátili na Míladu. Cestou nás hřálo, že se nemusíme oběsit, neboť zázrak, který se stal, nebylo možné literární kritikou prohlásit za ostudu. Navzdory jedinečnému a neopakovatelnému pohádkovému zázraku nechali dánské úřady zbourat Neverland 1. března. Ale tehdy už v Praze nepadla ani vločka. Bylo nám smutno a říkali jsme si:

KOLÉBKOU ZE SNĚHU

BÍLÁ KRÁLOVNA TĚ NA VĚKY HOUPÁ

TVÁ VLÁDKYNĚ ZIMA

MÁJ

Kyberneticko-experimentální báseň inspirovaná poetikou
1. máje (ukázka)

1	1	1	1	1
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE

11	11	11	11	11
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	SKÁLY POSTAVILA OZVĚNA	EEEEEEEEE	EEEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCDALO MI TO TĚŽKOU PRÁCI!	EEEEEEEEE	EEEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE

111	PPPPP	EEEEEE	A	CCCC	EEEEEE	111
	P P	E	AA	C	E	
AAAAAA	P P	E	A A	C	E	EEEEEE
AAAAAA	PPPPP	EEEE	A A	C	EEEE	EEEEEE
AAAAAA	P	E	AAAAAA	C	E	EEEEEE
AAAAAA	P	E	A A	C	E	EEEEEE
	P	E	A A	C	E	
	P	EEEEEE	A A	CCCC	EEEEEE	

AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE
A ^ A	B ^ B	C ^ C	D ^ D	E ^ E
A / \ A	B / \ B	C / \ C	D / \ D	E / \ E
A (@) A	B (@) B	C (@) C	D (@) D	E (@) E
A <V> A	B <V> B	C <V> C	D <V> D	E <V> E
A < A	B < B	C < C	D < D	E < E
A)> A	B)> B	C)> C	D)> D	E)> E
A (A	B (B	C (C	D (D	E (E
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE

4	4	4	4	4
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCCC	DDDDDDDDD	EEEEEEEEE
aaaaaaaaaaaa	bbbbbbbbbbb	ccccccccccc	ddddddddddd	eeeeeeeeeee
aaaaaaaaaaaa	bbbbbbbbbbb	ccccccccccc	ddddddddddd	eeeeeeeeeee
aaaaaaaaaaaa	bbbbbbbbbbb	ccccccccccc	ddddddddddd	eeeeeeeeeee
A — A	B — B	C — C	D — D	E — E
aaaaaaaaaaaa	bbbbbbbbbbb	ccccccccccc	ddddddddddd	eeeeeeeeeee

aAaAaAaAaA	bBbBbBbBbB	cCcCcCcCcC	dDdDdDdDdD	eEeEeEeEeE
AaAaAaAaAa	BbBbBbBbBb	CcCcCcCcCc	DdDdDdDdDd	EeEeEeEeEe
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCC	DDDDDDDD	EEEEEEEE
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCC	DDDDDDDD	EEEEEEEE

AAA ♥ AAA	BBB ♥ BBB	CCC ♥ CCC	DDD ♥ DDD	EEE ♥ EEE
A	B	C	D	E

AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCC	DDDDDDDD	EEEEEEEE
0000001	0000001	0000001	0000001	0000001
0000010	0000010	0000010	0000010	0000010
0000011	0000011	0000011	0000011	0000011
0000100	0000100	0000100	0000100	0000100
0000101	0000101	0000101	0000101	0000101
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCC	DDDDDDDD	EEEEEEEE
ABACADAE	BABBOBDE	CACBCDCE	DADBDCDE	EAEBCED
AFAGAHACH	BFBGBH PRÁCE – NEBE SE NEBEZPEČNĚ ZATAHUJEECH			
AIAJAKAL	BIBJB PRÁCE – POT Z TEBE DO ČERNÝHO DEŠTĚ LIJE EL			
AMANAOAP	BMBNBOBP	CMCNCOCP	DMDNDODP	EMENEOEP
AQARASAT	BQBRBSBT	CQCRCSCT	DQDRSDT	EAERESET
AUAVAW	BUBVBW	CUCVCW	DUDVDW	EUEVEW
AXAYAZ	BXBYBZ	CXCVCZ	DXDYDZ	EXEYEX
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCC	DDDDDDDD	EEEEEEEE
00000110	0000110	0000110	0000110	0000110
00000111	0000111	0000111	0000111	0000111
00001000	0001000	0001000	0001000	0001000
00001001	0001001	0001001	0001001	0001001
00001011	0001011	0001011	0001011	0001011
AAAAAAAAA	BBBBBBBBB	CCCCCCCC	DDDDDDDD	EEEEEEEE

	A A		B C		D D
A	A A	B	B C C		D D E
	A		C C		D D
A	A A	B B	C C C C	D	D D E E
	A B		C C		D D E
A	A A B	B	C C C C	D	D D E E
	A A	B	C C C		D D E
A	A A B	B	C C C C	D	D D E
	B B		C C		D D

A	B	C	D	E
aaaaaaa	bbbbbbb	ccccccc	ddddddd	eeeeeee
aaaaaaa	bbbbbbb	ccccccc	ddddddd	eeeeeee
aaaaaaa	bbbbbbb	ccccccc	ddddddd	eeeeeee
aaaaaaa	bbbbbbb	ccccccc	ddddddd	eeeeeee

AaaaaaaaaA BbbbbbbbbbbB CcccccccccC DdddddddddD EeeeeeeeeeeE
 AaaaaaaaaA BbbbbbbbbbbB CcccccccccC DdddddddddD EeeeeeeeeeeE
 A a— a A B b— b B C c— c C D d— d D E e— e E
 A axaxaxa A B bxbxbxb B C cxcxcxc C D dxdxdx D E exexexe E
 A aaaaaaaA B bbbbbb B C ccccc C D ddddD E eeeee E
 AAAAAAA BBBBBBBB CCCCCC DDDDDDD EEEEEEE

Žijeme s Tvým jménem ve dne i v noci

vteřinu po vteřině

A sladší slovo pro nás neexistuje...

ilustrace
Renata Hans

Chrst!

Úryvek z automatické poemy
z knihy Sebrané spisy, sv. I. (2011)

FILIP MIKUŠ

(...)

Skupinka rybářů už se o slovo hlásí
Dostřkali si na pobřeží i škamna, aby zvýšili pravděpodobnost, že budou vyvoláni
Hlášení a jeho vyvolání
Vyvolat hlášení
Vyvolat požár...
– Požár, k tabuli! No, co je? Nejsi snad, požáre, připraven?
Kdepak je tvůj někdejší žár, co? Kde je tvá jiskra, tvůj plamen živoucí?
Neolizuj tu lavici! A šíř se k tabuli!
Doutnej si jak libo, stejně pohoříš...
Kdo se má pořád dívat na ty tvoje trudné pohledy?
Přicházíš do hodiny nepřipraven, tak alou do kouta
No, ano, tam, co je ten minimax
a nechci slyšet ani popel!
(A požár je spalován výčitkou.
Je to tak, přišel do hodiny nepřipraven.
Bude to snad jeho poslední hodinka? Nebo mu bude dopřáno vstoupit ještě do jiné?
„Buď připraven!“ tak zněla ta dobře míněná slova, jejichž upomínka hřeje jako jiskra jasná
Najde se pro něj ještě hodina?
Hodina, do níž vstoupí připraven?
Hodina, kterou vezme ztečí?
Kdo ví...
Kdo vlastně ví, která hodina je komu souzena?)

Ministerstvo prostředkovaného času (MiProČ)

Rozhoduje plnomocně o tom, kolik uhodí a komu.

A uhodí leckomu.

Na každého jednou dojde, zní heslo z propagačního letáku, na němž se za enormními hromadami fasciklů s čísly a jmény dozajista povzbudivě usmívají odpovědné osoby.

Cele se nám dávají

tušit

(Jako jsme zvyklí tušit zdraví)

MiProČ je odpovědná instituce, která přerozděluje čas.

Pro nedostatečnou agilitu ve věci defraudace se však ani nedostává času nezbytného k plnění přerozdělovacích závazků

Práce tedy stojí, jelikož času je málo

Méně než kdy dříve

Však už se ho vyplýtvalo zbůhdarma tolik...

Jen projekt dějin kolik stál času...

„A co z toho?“ táže se apologeta **MiProČe**

vrťe smutně hlavou

aby napověděl

jak si odpovíme

„Snad ne nic?“ opáčí apologetovi

invazibilní novinář

„Lituji, ale váš čas vypršel.“

„...ale snad jsem toho tolik neřekl...“

„Čas rozhovoru“, chlácholí apologeta

a navléknuv si rukavici položí novináři ruku na rameno:

„Vy jste posud v jednání.“

Invazibilní novinář se odpotácí a ještě po cestě vymyslí námět svých pamětí.

A **MiProČ** zůstává nadále obestřen tajemstvím.

Pokus o proniknutí do jeho mystéria je znemožněn časem jím k tomu druhým daným

Údobí krize nastalo.

Krize ještě neřekla své poslední slovo a nikdo ani netuší, jakému rozsahu se těší její slovní zásoba

Výmluvná krize

Nikde není čas...

Ani kapička (*tempo-kapátkový dávkovač ve všech lékárnách!*)

ani zrnko (*dehydratovaný výrobek – instantní čas: za 5 minut můžete servírovat*)

Čas už prostě není

na nic není čas

A ironií je, že kdyby se situace zvrátila ve svůj pravý opak
 čas by byl na nic
 „CHCEME ČAS NA NIC!
 CHCEME ČAS NA NIC!“
 skanduje lůza pod východními okny **MiProČe**
 (z úsporných důvodů v pracovní době a za plného finančního ohodnocení)
 Na západní lodžii vystoupí apologeta
 potěšen skutečností, že není třeba tišit davy
 (jejich hlas k němu příliš nedoléhá)
 pronáší slova
 která jeho asistenti zaznamenávají rychlotesem do kamene:
 „Budeme vyjednávat.“
 Uspokojen příslibným futurem mizí z lodžie
 I lůza se pokojně rozchází
 s nadějí v srdcích
 Tam se rozhostila
 Rozhostila se snad až příliš
 Neví, kdy přestat
 „Kafíčko? Sušenky?
 Berte si. Neupejte se!
 Chci být dobrou hostitelkou
 a hostit a hostit...
 Však mě znáte – jak se jednou rozhostím
 tak se neznám!“
 A vskutku. Naděje se dočista ztratila ve vlastním pohostinství
 když hystericky rozbíjí talíře a obložené mísy
 jak je netrpělivě předhazuje na důkaz své pohostinnosti
 Na chlebiček klade dortíček
 na dortíček leje polívčičku
 na to vrší šlehačičku
 šermířským výpadem vbodne pečenou koroptvičku
 a na špičku vrší vejce (na hniličku)
 Pak už jen rozmaže hostu med kolem huby
 umístí máslo na hlavu
 kávu, čaj a aperitiv naleje do uší
 a do nosu nastrká jednohubky
 Naděje se rozhostila a je celá bez sebe
 Upadá do stavu bez sebe

Stav bez naděje
se rozhostí...
Zde by bylo namístě pronést několik slov o kruhu:
Je tak plynulý...!
A tak – elegantní!
Má tak kružné tělo, ach ano,
jakoby jej vykroužil, och – sám geometr!
Geometr!!!
Jak impozantně zní ta zeměměrná slova... geometr... metr země

(...)

Ostatně – kolik času se v jednotě časoprostoru vejde do jednoho metru?
Kdo tohle zodpoví?
Kdo umí svádět lité boje na tak subtilní půdě?
Zavolejte filosofa – ten má dobré nápady!
Dá nám odpověď?

Určitě ne.
Ale jak ten se umí ptát...
Jak nebojácně metá kol sebe různá PROČ? ale i JAK? a ZA JAKÝCH OKOLNOSTÍ?
Filosof si je hýčká
Zvláště jak mu přirostl k srdéčku
Jak je statný!
Jak je odolný!
Jak je užitečný!
Soužití s chundelatým turem přivádí filosofa k nezbytnosti přehodnocení
domácího zvířectva
Zejména pes ho palčí
K čemu je vlastně dobrý?
Nepřiblížil by se možnosti sebeuskutečnění v nějaké práci?
Tak přemítá a v duši mu bytuje žal nad promarněnou potencialitou psiho uskutečnění
nepomna žal psa, který žal
jak klopí uši cestou ze zaměstnání
Filosof si je ovšem vědom toho, že odpovědi nejsou jeho silná stránka
Jme se tedy rozproutit virtuozitu svého dotazování na povahu světa
jak si jej vymyslíl:
A co psův divý bratr kojot (utíká s aktovkou do práce)
Kojot není domácí zvíře – ale
nemohl by?
Činí ho to horším?
Nemůže se i kojot stát domácím mazlíčkem?

Není dost mazlivý?

Kdoví...

Pomazlit se s kojotem

Pohládit jeho žíhaná záda...

Kojote kojote

pojď si se mnou vypít thé

Thé té které byliny

Pojď, budeš mít vidiny!

(je to zvláštní čaj... velice silný)

Filosof pocítí prudkou radost ze svého nadání

Po hýždích otcovsky poplácá svého jaka

a spolu s pročem se vydává šířit axiologické poznání

(se zájakýmokolnostem se momentálně vadí –

ta „zájakost“ ve jméně

je neklamným důkazem nižší kvality

dumá stařeč s rukou na hýždi svého milce

Jak je mazlivý!

Jak je poddajný!

Jak je věrný!

Jak je jaký!

„Jaký je jak?“

V duši filosofa zamrazila pochybnost

Má ještě dost času a prostoru pro tuto životní výzvu?

Apologeta uznává, že situace je kritická.

Apologeta ví, že logistika **MiProČe** není povzbudivá.

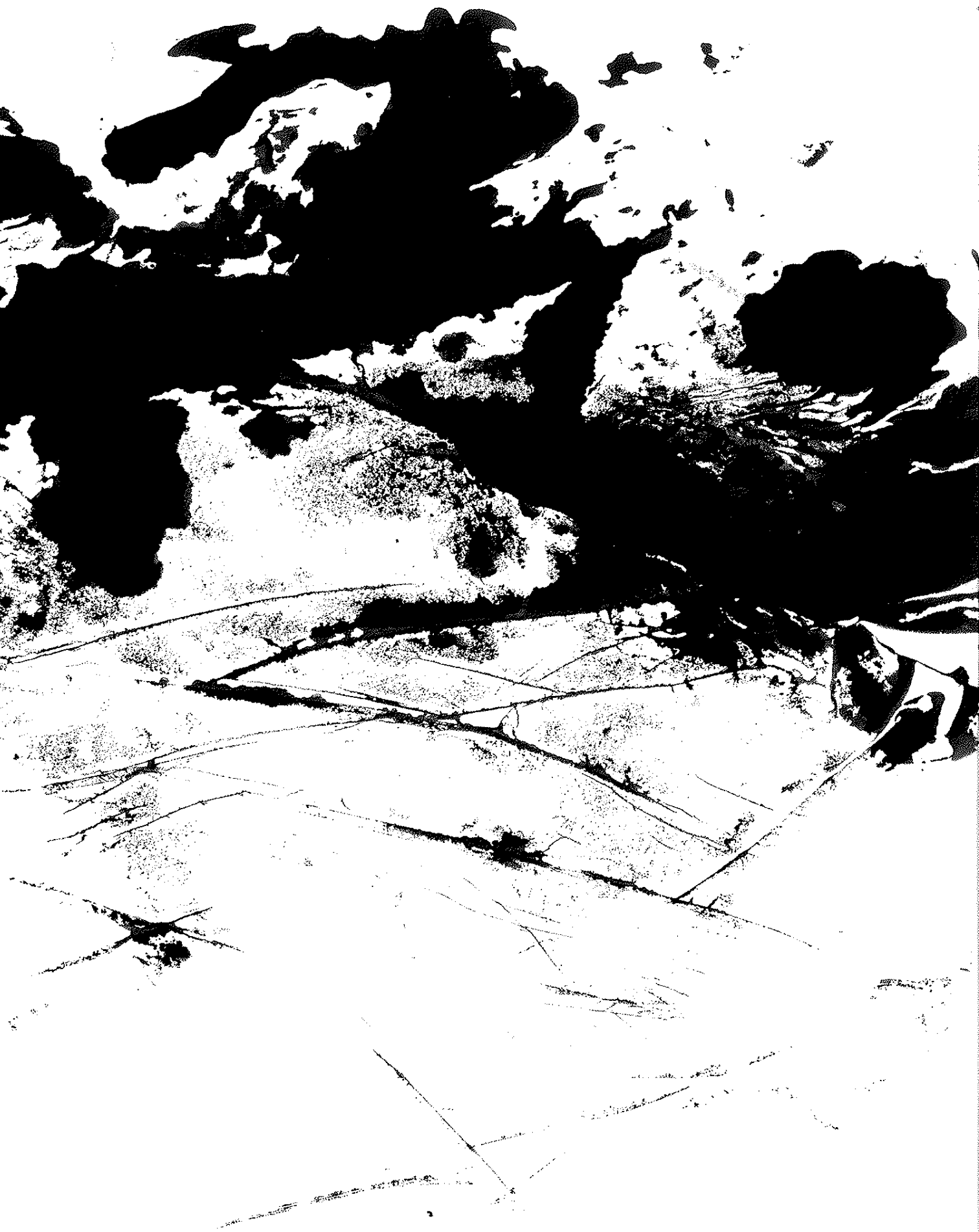
(...)

Apologeta ví, co lid chce a co potřebuje

Apologeta ví, že jsou to dvě různé věci

(...)

ilustrace
Renata Hans

V hostinci na Léthé a na špici

Úryvek z rozsáhlé básnické skladby
 Hodina v Hostinci Na Léthé

ALEŠ MISAŘ

Přesvědčíme
 borušové mource:
 smotejte svá vlákna,
 sežerte svou vlnu, ovce,
 motýlové, vzdejte to, ty plachty
 zamuchlejte zpátky do kukel,
 barvy ty si strčte do larev,
 Fénixové, leťte k šípku,
 zpátky do popela!
 Blešky, běžte
 na transfúzi,
 krev, to
 není voda
 pivem ředí se,
 teď pojďme lejt
 a vytopíme andělíčky
 v báni Sixtinské a vázy
 etruské, ty nadrobíme špačkům,
 z biblí naděláme kalendáře trhací
 a pokoříme Akropoli na kolena sloupů,
 my tenhle svět připravíme na potopu,
 hej hostinskej, skvěle kormidluješ
 naši zvratky křtěnou archu!
 Drž ten kurs ten kohout
 pípy pipipí až nadoraz,
 v lokále už zaživa se
 nalokáme Léthé –
 ale chlazený!

Pupen poledne –
 a propast otevírá oko hodin,
 na lodyze kostela jen málo zřetelné
 okolíkům bachorů kol stolů v nálevně,
 kde o svěcený mok tu fuká Desatero prstů,
 je tam hlava na hlavě a prázdno od zdi ke zdi,
 další beránek ze stáda soudečků se kulí na podřez
 a chrlí epilepticky, chór tlam tam chválí chmel,
 co pavučinám žil je svěžejší než trapné šperky
 rozbřesků! A voda, Abraháme? Rouhání.
 Vše dobře hořké sladší buď než krev,
 raději ubrusy mít mastné, ceny ne.
 Hospodský se líně ohání,
 občas mouchu plácne
 ale stěží zažene...

Sten sklenice, jež při šumění
 natahuje punčoch pěny
 a stydí se i za své dno,
 i za jícen i za žaludek,
 za buňky a za maso,
 skrz něž se propije,
 aby ji zplihlý pyj
 zas odřetízkoval
 pro jiná potrubí.

Zatím kdesi...
 ještě bouře nezačala,
 už nebe z jasných hladů hřmí,
 blesk ještě nehraje si s nůžkami,
 mrak fůru hromu do rachoty zapřahá.

*Představte si pláň, kam ani Dante
 z pekla nevážil by cestu,
 a kam nevyhnal bys
 nejvšivější ze psů –
 hrůza toho zvuku
 už se rozléhá
 už skřípí,
 klouby vrat,
 už slyším ržát
 a chvít se chrípí
 čtvera koní apokalyps,*

*již se dávno dali v sestup.
Kde je prázdno, mají prostřeno!*

Mí štamgasti
bavili se o počasí,
někdo zaslechl, že hřmí
(nebo pivo zabrblalo v žaludku?)
a sotva tušili, že hřmít
smí rovněž samo tušení,
že bouře v mracích nezašitá
bývá nejžaludnější ta
mezi bouřemi.
Vtom kobylinky povyku
opadaly od stébel
slizkých témat,
stěna nemá
ozdila je.

Víla laje!

*Děšť? Ó ne!
zavržení andělé
cvičí váčky slinné
plní přání mstivců,
dostih jejich slin se řine
ze špic kostelních
po čelech nárožníků,
do kamenné vany náměstí,
i v kašně smutní delfíni se mstí,
a voda stoupá, hasí komín hospody,
nás, dobrovolných kotelníků lodi na Léthé,
v níž Orfeové opilí
učí osla růže žrát
a osel růži hryze
učí hýkat Orfea
jen pro peníze.*

Jdi do háje.

Zatím
zmítán
ventilátorem
pernatý smotek

u stropu se třepotá,
strážný v mucholapce,
perořitka, chrání slabost,
v které vedeme svůj zápas
v bahně, totiž v dresu kanafasu.

Ale mušky strážné, pečte na nás!
Jen ji nechte, ať se točí, holka bokatá,
jiskru v kupce sena nemá smysl hledat,
lucerny už stejně potratily, hřbitov oslepl,
ať deště rozvazují povodni tkanice řek,
a oceány vyzouvají těsnou obuv pólů,
shoří hřívy lvům, velryby ochraptí,
racci zesmutní, motýli ztloustnou,
ovce zešílí, vrhnou se na maso,
červ moučný zavrtá se v kazu
Panny Marie – tu rozkoš
rozkladu smět rozkládat
tak jako piknikový koš,
však ať je věčná tato
neděle, prostři se,
panděro!

(...)

Sochy s věčností
zajatou v erbu tváře,
čím vás dostihujeme?
Jen krásou našich drolení.
Kdo z nás vyzval žulu k tanci?
Kdo zavěsil Moně Lise lidstvo na úsměv?
Kdo přinutil Měsíc, aby složil sonátu?
Kdo předvedl lidi jako pány rozumu
a oběti svých vášní na jeviště,
kdo jen husím brkem vzlétal?
Kdo stloukal vor ze sirek,
aby objal zemi
kolem pasu?
My tu společně
máme jinou trasu
trochu, gumou trenýrek
obeplouváme poledníky kanafasu.

Partitura

Ukázka z knihy vícehlasých básnických sladeb
s názvem Partitura (2011)

LUKÁŠ VAVREČKA

Autorská explikace

Jsou-li hlasy (vždy dva a více) sevřeny dvěma vodorovnými linkami, pak je nutno předčítat je současně. Text sevřený linkami představuje jeden řádek čtyři doby dlouhý, jenž se čte zleva doprava. Volné doby jednotlivých hlasů jsou znázorněny hvězdičkami. Jsou-li mezi dvě linky sevřeny pouze dvě hvězdičky, víme, že nastává pomlka trvající dvě doby. Text tučně tištěný je radno předčítat o poznání hlasitěji. Za básnickou skladbu Partitura autor obdržel v roce 2008 literární cenu Vladimíra Vokolka. Jako bibliofilii vydal v nákladu 30 kusů Štěpán Bartoš, Pardubice 2011.

Část první

Hlas 1:	Proti tobě	*	*	*
Hlas 2:	*	*	Proti tobě	*
Hlas 3:	*	Proti	*	*
Hlas 4:	*	*	*	Proti
	Proti tobě	v okně	sedí skutečnost	*
	*	*	Proti tobě	*
	*	Proti	*	*
	*	*	*	Proti
	Proti tobě	v okně	sedí skutečnost	na rozložitě židli
	*	*	Proti tobě	*
	*	Proti	*	*
	*	*	*	Proti
	*	Proti	*	Proti tobě
Sama	stála za zrcadlem	*	*	*
*	*	*	Proti	*
*	*	*	*	Proti tobě
*	*	*	skutečnost	na rozložitě židli
*	Proti	*	*	*
Byl takovej	postmoderní	typ	*	*
*	*	*	*	Proti

Hlas 1:	*	V okně sedí	skutečnost	*
Hlas 2:	Měla	něco ve tváři	*	*
Hlas 3:	*	Postmoderní	typ,	jako z jiného světa
Hlas 4:	*	*	*	*
		V okně	*	sedí skutečnost
Měla	něco ve tváři	a ta věc	byla	*
*	*	Proti	*	*
*	*	*	Proti tobě	
*	Proti tobě	v okně sedí	*	
*	*	Proti		A ta
*	*	*		Postmoderní
Spala	proti tobě	a říkal sis,	že zapomněla	
*		na rozložitě židli	V okně	
věc jsi byla ty		*	*	
typ	*	*	*	
*	*	*	*	

Hlas 4: Spala
Hlas 2: Ta věc
Hlas 1: V okně
Hlas 4: Zapomněla
Hlas 2: Ta věc
Hlas 3: Básník... postmoderní typ

* *

Hlas 1: Proti tobě
v okně
sedí skutečnost
na rozložitě židli
Pomrkává
dýchá na sklo
a prstem kreslí obrázky
a písmena, kterým nebudeš s to rozumět

Hlas 1:	Podívej se pořádně	*	*
Hlas 3:	* *	Vím, žeš našel jeho fotku	
	Ty to písmo nepoznáváš?	*	*
	* *	Vzkaz už dávno vybledl	
	Měl by sis ho pamatovat	*	*
	* *	Měl bys ho znát nazpaměť, tak	
	Podívej se pořádně	a neptej se mě, co ti chce	
	podívej se pořádně	*	*

Hlas 3: Možná bys měl trochu žárlit
Hlas 1: Možná...
Hlas 3: Možná bys měl zavzpomínat
Hlas 1: je toho dnes příliš
Hlas 3: Možná se jen pokusit
být zase jako on

* *

Dlouho oblečený vstal

JANA ORLOVÁ

Autorslá explikace

Báseň vzniká náhodným zakroužkováním několika slov na straně beletristické knihy se zavřenýma očima.

Dlouho oblečený vstal

už týden jako náměsíčník
nešťastný
ale bílý
svítil na ulici
sníh

Manžel v knihovně není

jinak by to nemohla udělat
Zmizet, odejít, uklízet
Není odvolání:
tak těžké jsou vyšší příčky
Večer na nábřeží
čím špinavější, tím líp

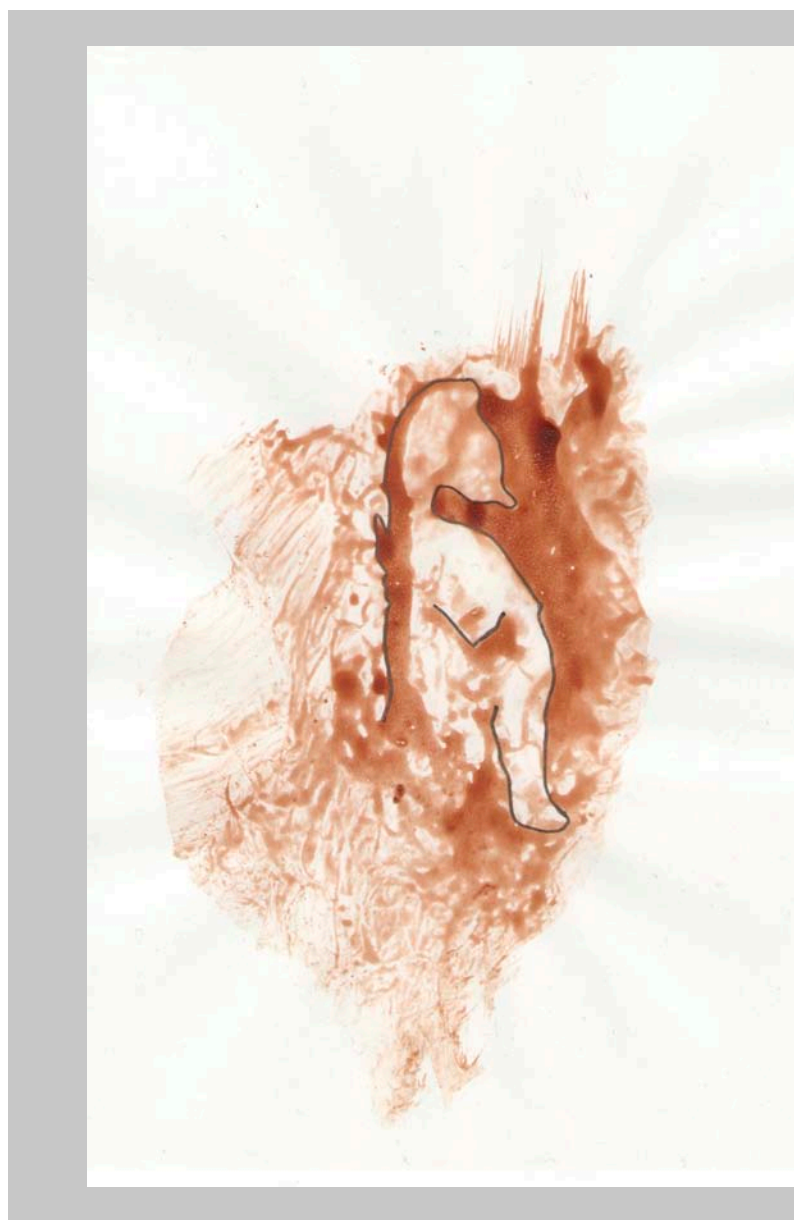
Je hezčí hruška nebo malina?

Velká, plná...

Barevně dost všední

možná trošku namodralá

Flekatá skoro jako já

Semeniště zmrdů

MILAN KOZELKA

První pohlavní styk

„První pohlavní styk by měl u dnešních mladých lidí následovat až po delším vztahu,“ doporučuje expert Radim Uzel.

„První pohlavní styk by měl u dnešních mladých lidí následovat až po uzavření manželství,“ doporučuje Církev svatá.

„První pohlavní styk by měl u dnešních mladých lidí následovat až po narození prvních dvou potomků,“ píše na svých webech nenarození potomci.

„První pohlavní styk dnešních mladých lidí by měl být – vzhledem k tristnímu stavu umělecké scény – zároveň stykem posledním,“ konstatuje Milan Knížák.

Marihuana march

Před aplaudujícími bezdomovci pochoduje
v kompaktním tvaru tisíc Kateřin Klasnových,
nad hlavami nesou portréty Petra Nečase.

Před šťastnými tvářemi obětí exekučních razíí
pochoduje tisíc Petřů Nečasů, nad hlavami
nesou portréty Václava Havla.

Před poskoky
neviditelné ruky trhu pochoduje v sevřeném
šiku tisíc Miroslav Němcových, nad hlavami
nesou portréty Saši Vondry.

Před slavnostně
oblečenými zneužiteli minimálních podpor
v nezaměstnanosti pochoduje tisíc Miroslavů
Kalousků, nad hlavami nesou portréty Franty
Mrázka, cikánští chovanci dětských domovů
mávají tibetskými vlaječkami.

Defilé uzavírá
tisíc Václavů Klausů, nesoucích nad hlavami
tisíc portrétů Václava Klause tisíciokého.

fotografie
Michal Mareš

Rok Vepře

Výběr z připravované stejnojmenné sbírky

MICHAL TALO

Probdělá noc

šest ráno
tři kafe
do dvou to zvládnu
pak
jdu spát

Zpustla

a to ve mně spustilo spoušť
proto jsem se spustil...

Ó já vidím tě

v malosti
ve zlosti
ve slabostech
chlípnosti
zatvrzelosti
v emoční negramotnosti
v intelektuální impotenci
v krátkozrakosti
v sebekuřbě
jak si strkáš péro do krku

duševní kriminálníku

kam kráčíš
kam

Pozorování

LUKÁŠ BÍNA

Loutky na bázi uhlíku

někdy roztékané
jindy jako stroje bez paliva

zařezávaly do časoprostoru
neviditelné rýhy

Hluboký nádech
ukotvil vůni mnohosvěta

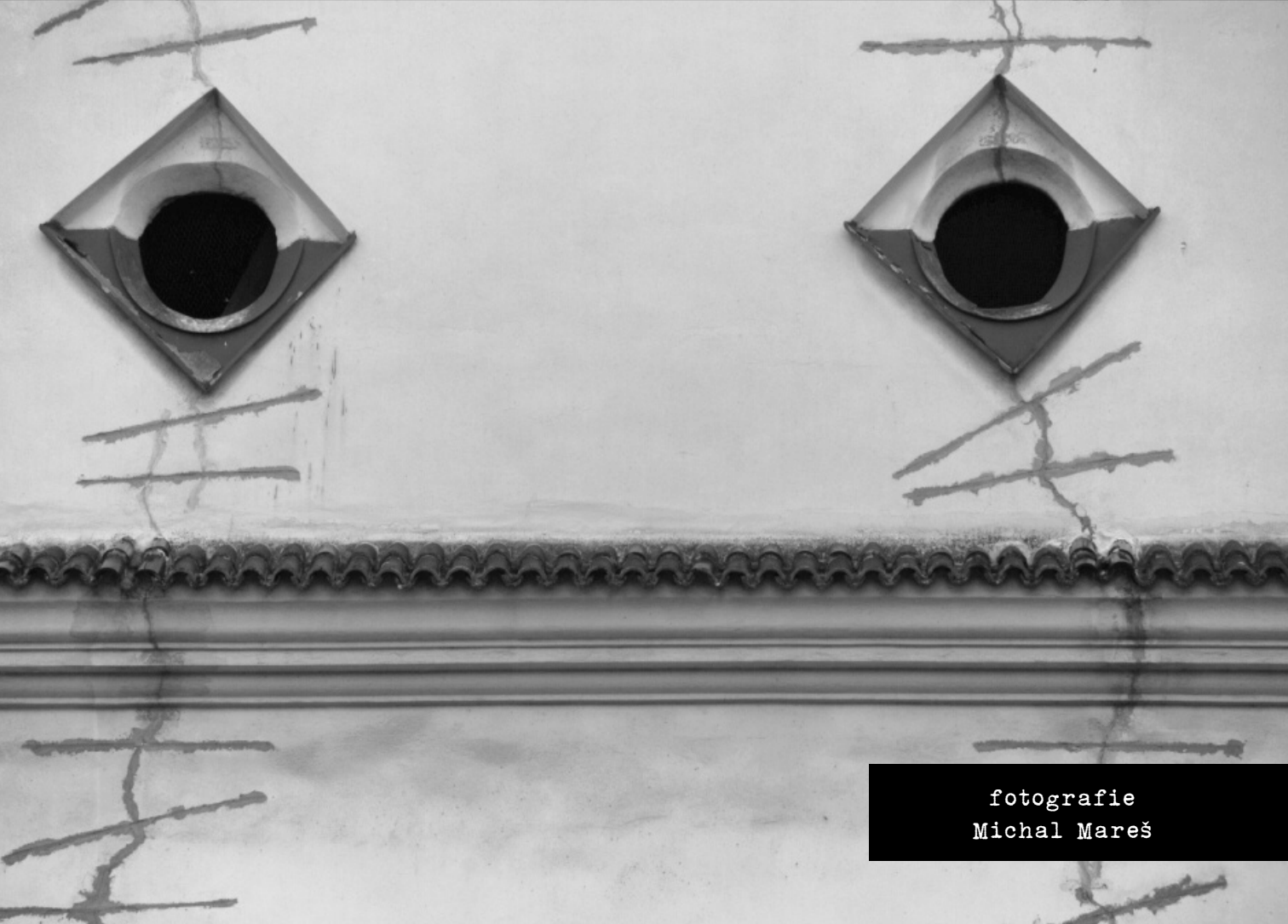
(privilegium pozorovatele)

Kosmos obsažený v jeho zraku
spustil meteorický déšť

Žádný nesoulad

Žádná rozmanitost

Jen šablony každodennosti
které nechápal

fotografie
Michal Mareš

Mrtvej

JAKUB MARVAN

Obleč si kůži z mých
nohou,
obleč si ji přes
ruce,
depilační krém ti půjčím,
jsi moje kra
moje savice,
nejkrásnější ze všech příšer,
až přišiji ti koutky vzhůru,
budeš se jen smát,
moje panenka z lidských tkání,
já bez make-upu

Miluji tě

Universum tvojí hlavy vyvolalo
déšť

Myšlenky poletují v bezvětrí
a pořád jen prší
hřmí

a prší

a bezvěrci nevěří

v nebe tvého mozku

hořícího v hlavě bez peří

Ticho zamčené ústy
nikdy nevyřčené slabosti
v pokoji plném trofejí a hrdosti
z hlav jeleních

otisk dlaně na dětské tváři
po smutečním projevu a svatozáři

a lovu za zemřelé
a mastné vlasy na dně čaje
a otisky rtů na stěnách
kde němí pozorovatelé

tupě čumí

jako projev mechanického bytí
za zvuků kytar a symfonií

v n a p r o s t é a p a t i i

čekají až se obrátí *tok času*

a vzejdou ze smrti
a pojdou z narození

a vím že jsem byl

a vím že jsem

a vím že

vím

že jsou prasata i vepři

přítom jde pořád o stejné

svině

ukaž prsa a tahle noc se zapíše do vrásek času

jako tvář v zrcadle

chlupy v pupku

a falešný zpěv deroucí se z noci

z té chladné noci zpopelněných hvězd

ve kterých budeme žít

ty a já

i oni

ještě za tisíc let

Smrt není, tak skoč a budeš věčný

Credo quia absurdum

a vesmír je rázem tečný

Mrtvej

Byl tak jiný, často byste ho ani nepoznali,
kdyby kolem vás prošel. Mám to štěstí, že jsem ho viděl
u většiny z jeho smrtí.
Než zemřel poprvé, to mu bylo kolem dvacíti, vůbec toho
z kurvysyna neprosil
o život, jako by mu to bylo jedno. Podruhé, kdybyste
ho viděli umírat podruhé... Rval se o život tvrdým,
nečestným způsobem, ale marně. Jindy se mohl
uprosit, nevím, jestli měl zrovna nějakou holku,
ale tenkrát vážně škemral, olizoval chodník a plazil se.
Jednou se zabil sám, a dokonce jsem ho i viděl obětovat se,
to bylo na nějakých slavnostech. Každá
z jeho smrtí
byla něčím báječná. Kdo tohle může říci o těch svých?

fotografie
Michal Mareš

Jedním dechem

Úryvek z románu, jenž vznikl za 45 hodin

JAN SVITÁK

Kapitola 1

1.

Člověk nemusí být zrovna matematický génius, aby si spočítal, že holit ruletu není zase taková námaha, jak by se na první pohled mohlo zdát.

Červená a černá, jedna nebo druhá... Když si k tomu připočítáme, že nekonečno neexistuje, a do určité míry jsme schopni dvojnásobit, máme tady tutovku.

A pokud jste k tomu všemu zoufalec, co u toho sedí večer co večer, kolem něj to pípá, pivo vám nosí zdarma a vy to tam jen hážete... Velice brzy zjistíte, že dlouhé série jedné barvy jsou sice málo četné, ale o to bolestivější, pokud nemáte dostatečně hlubokou kapsu, což jako zoufalec nemáte. A pak se stávají rána, která přes polepená okna heren nevidíte, vaší spásou a bolestí zároveň, kdy jednou odcházíte s tím, že jste to zase prolomili, jindy ale s hlavou bolavou a těžkou, duší černou a náladou mizernou.

Takhle to bylo i v to deštivé ráno, kdy jsem se motal stále spící hlavní třídou k domovu a po kapsách jsem lovil drobné s nadějí, že mi zbylo ještě alespoň na cigarety.

Kdybyste mě tehdy potkali, nebyl bych někdo, s kým byste se dali do řeči. Vlasy jsem měl neostříhané, mastné a přilepené ke zmoklému čelu. Oblečení jsem měl načichlé kouřem a smradem přesmaženého oleje, zřejmě byste ze mě cítili i pivo, i nějakého toho panáka, co jsem si dopřál. Pohled jsem měl divoký, že jsem mohl vypadat jako šílenec na lovu, ale to jsem nebyl, alespoň doufám. A i když byste to netipovali, dokonce jsem měl i regulérní práci a bydlel jsem v bytě, který se mi dařilo sem tam i zaplatit.

S lidmi jsem se nestýkal, protože jsem na ně zanevřel. Bral jsem to tak, že už jedu v podstatě jen ze setrvačnosti. Čekal jsem na konec, dříve či později. Ne že bych někam pospíchal... Jistě mi rozumíte. Proto bylo zvláštní, když vedle mě zastavilo auto a stáhlo se okýnko u řidiče. Nebyl jsem typ, kterého byste se ptali na cestu, to bylo vidět i z dálky, zřejmě na první pohled. Nevěnoval jsem tomu pozornost, protože jsem se nemohl dopočítat výsledku, který by mi koupil alespoň tu nejlevnější krabičku, nebo aspoň

pytlík nějakého tabáku, co by se dal motat do papírků.

„Pan Borovský?“ zavolal hlas z auta a mě nejvíc překvapilo ne to, že zná mé jméno, ale že byl ženský. To auto bylo černé a vypadalo, že je z vyšší automobilové kasty, tudíž to klidně mohl být někdo, komu dlužím, nebo někdo, koho platí někdo, komu dlužím. Jenže stěží by to byla žena... Ty se většinou vymáhat nevydávají.

„Jste pan Borovský?“ zopakovala znovu. Hlas měla naléhavý, neměl jsem rád takový tón hlasu, ale donutilo mě to otočit hlavu jejím směrem a napodobit úsměv. Byla to žena. Upravená, viděl jsem z ní jen tu blondatou, bohatou kštici a tvář, která začala nést známky únavy, ale stále atraktivní. Byl to přesně ten typ ženy, který mě nevyhledával za žádným účelem, za žádných okolností.

„Ano, Karel Havlíček,“ plácl jsem svůj nejvypečenější vtip, přežitek snad ještě z dětství, kdy jsem se o nějakém Karlu Havlíčkovi dozvěděl.

„Nastupte si, pane Borovský,“ křikla žena a zastavila auto. Zastavil jsem taky. Tohle mě překvapilo ještě víc. Několik drobáků mi vyskočilo z dlaně a zmizelo v kaluži jako ve fontáně přání. Začalo mě to zajímat... Že by potřebovala někoho zmlátit? Nebo zabít? Jo, tak nějak jsem mohl vypadat. Zнала mě jménem a to mě znervózňovalo. Žádost o příležitostný sex nebo dlouhodobý partnerský poměr byl taky nesmysl.

Přemýšlel jsem, jestli ji znám... odkud... Po vypitém pivu mi zůstala už jen pachut' v ústech, mozek se roztáčel po dlouhé době vytržen něčím neobvyklým... zajímavým...

„Jistě,“ řekl jsem a vysypal si drobné zpátky do kapsy. Oběhl jsem auto. Trochu jsem čekal, že je to pouhý vtip. Že jakmile zamířím k autu, tak

na to šlápne a já buď uskočím nebo ne, ale podařilo se mi otevřít dveře, podařilo se mi i posadit na kožené sedadlo. V autě to vonělo vanilkou a mně najednou připadlo strašně nevhodné, že já vanilkou nevoním. Rozjela se ještě než jsem pořádně zavřel a rozjela to vcelku rychle.

Něco jí v palubce protivně pípalo, ale přestalo to, když jsem si zapnul pás. Otočil jsem se na ni, abych si ji konečně prohlédl a ověřil v zaprášených registrech, co mi v hlavě zbyly.

„Kam jedeme?“ zeptal jsem se konverzačně.

„Do dvou musím být zpět, mám totiž službu,“ řekl jsem. Dělal jsem hlídače v jedné fabrice u nás za městem.

„Pokud to plánujete na dýl, budeme se muset...“ Pak jsem se zarazil a ztuhly mi rysy. Byla v kostýmku, to jo, ale to, co na něm vypadalo jako dva velké květy vlčích máků, byly ve skutečnosti krvavé skvrny.

Nejdřív mě napadlo, že to krvácí ona, ale na to se příliš lehce pohybovala, v její tváři nebyla patrná bledost, byla to krev někoho jiného. a mně bylo náhle jasné, o co jde.

„Zastavte!“ vykřikl jsem.

Natáhnul jsem se po volant, i když jsem věděl, že je hloupost se s ní o něj přetahovat. Bylo to spíše symbolické gesto, které jí mělo dát jasně najevo, že dále pokračovat nebudeme.

Představoval jsem si, že buď ona, nebo někdo jiný z její zazobané rodiny srazil autem nějakého dědu na kole, nebo se s někým pohádali, a on exnul. A co teď? Chvilé paniky, rada od právníka a už se jelo do města najít někoho, po kom ani pes neštěkne...

„Po kom ani pes neštěkne?“ přemýšleli feťáci a zoufalci z nádraží, kteří čekali, až jim otevrou v šest ráno nálevnu.

„Zkuste najít Borovskýho, to je takový zbytečný člověk. Vysedává v nonstopce a v tuhle dobu cirka chodí domů.“

Jo, tak to určitě bylo.

Teď mě někam odveze, posadí mě za volant, nechá mě nastrkat otisky, kam se jich vleze, a pak mě odpráskne, jakože v sebeobraně.

Tak nějak jsem to vyhodnotil a myslím, že devět z deseti paranoiků by mě poklepalo po ramenou.

„Nemůžu zastavit!“ křikla na mě a její hlas byl snad ještě zoufalejší než před chvílí.

„Říkal, ať vás najdu a přivezu, ať přivezu Borovského, že s ním chce mluvit! Musíme jet, než bude pozdě.“

2.

„Řekněte mi, co se stalo,“ řekl jsem potichu. Srdce mi tlouklo jako o závod a v břiše se mi přetáčelo klubko hadů. Ten pocit horečky, který se mi v hlavě uvelebil tehdy v ten horký podvečer, byl zpět. Téměř jsem cítil, jak se mi začíná odpařovat voda z mokrých vlasů.

„Večer... jela jsem z práce... u domu stálo auto... taková dodávka. Obouchaná dodávka u nás nestává, nikdy. Ani ti plynaři, nebo když vám dovezou balík, nemají takové strašné, špinavé auto, ze kterého se kouří a které na první pohled budí strach. Znejistěla jsem.“

Zajela jsem na příjezdovou cestu, a než jsem vystoupila, to auto odjelo v oblaku kouře, který vytvářelo. Motor řval tak strašně hlasitě, jako křik nebezpečného zvířete. Mávala jsem na něj, aby zastavil. Byla jsem nervózní, chtěla jsem mít jasno v tom, proč tam stál, proč nám udělal před domem skvrnu od oleje, co mu kapal z motoru.

„Kam? Kdo to říkal?“ křičel jsem na ni.

Mířili jsme ven z města a mně se to přestávalo líbit.

„Vždyť máte blůzu od krve!“

„Musíte jet se mnou, prosím, jinak ji už nikdy neuvidím.“ Po tváři se jí kutálely slzy a něco ve mně se pohnulo. Vůbec se mi to nelíbilo.

„Koho neuvidíte? Řekněte mi aspoň, kdo chce se mnou mluvit?“

„Neznám jeho jméno,“ řekla potichu.

„Vím jen, že mi unesl dceru.“ Nasucho jsem polkl a podepřel si čelo dlaní.

Bylo to zpět.

Chtěla jsem vědět, zda si jenom vyhlížel, jak náš dům vypadá a kudy bude nejlepší vlézt dovnitř, jen co vytáhneme paty... protože takový pocit jsem z toho měla. Kéž by to tak bylo, bože...“ Měl jsem tisíc chutí na cigaretu, proto jsem přivítal, když vytáhla krabičku mentolových slimek a zapálila si.

Vzal jsem si taky, protože to bylo lepší než nic.

„Pokračujte,“ pobídl jsem ji.

Věděl jsem, co přijde, plus minus, ale chtěl jsem to slyšet. Zvláště to, že ví, kde je, že se mnou chce mluvit... pan únosce...

„Byla pryč. Na stole byl vzkaz... Nečetla jsem ho, strčila jsem ho do kabelky a vyběhla z domu. Srdce mi tlouklo jako o závod. Cestou jsem ještě volala její jméno, i když to bylo marné. Dveře byly zavřené normálně, žádné okno nebylo rozbité... jen náš pes ležel u bazénu a nehýbal se.“

ilustrace
Jarmila Jiravová

Došlo mi, že ho asi zabili ti, co sebrali Lindu. Ti z té hrozný, šedý dodávky, která mohla vozit jedině bolest a smrt.“ Potichu jsme kouřili.

Jela vcelku svižně. Nebyl provoz a to bylo dobře, protože mi připadala unavená a příliš roztěkaná. Po chvíli pokračovala.

„Jela jsem za nimi,“ řekla. „Prostě dolů z kopce. Pak ven z města, na venkov. Víím, že je to blbost, ale věděla jsem, kam pojedou, jako by mě vedl vnitřní hlas. Jako bych viděla všechny ty kapky černého oleje, co té dodávce kapaly z motoru. Jako bych ve vzduchu cítila ten smrad pálené nafty a oleje, ten kouř, který dusil a slzely z něj oči. A pak, už byla skoro tma, i když neuběhl skoro žádný čas, daleko od města, kde bydlíme, a i přesto, že jsem neujela snad ani kilometr, náhle jsem uviděla na obzoru temný obrys.

Svítilo mu jen jedno koncové světlo, byla to určitě ona, ta dodávka, co stála před domem, když jsem přijela. Šlápla jsem na to a brzy jsem ji dojela.“ Dokouřila a vyhodila nedopalek z okna.

Natáhla se pro novou cigaretu. Něco mezi námi vyfouklo do prostoru spršku té vanilkové vůně. Sledoval jsem ubíhající krajinu, déšť ustal a po polích se převalovala mlha. Až se rozplyne, může z toho nakonec být ještě pěkný slunečný den, napadlo mě.

„Jela jsem za ním a celá jsem se třásla. Koukala jsem na jeho espézetku, chtěla jsem si ji zapamatovat, ale mozek to nezvládal. Jako by mé oči hleděly na skupinku neznámých znaků. Pokoušela jsem se je číst, ale fakt to nešlo, začala jsem panikařit. Až pak mě napadlo zavolat policii. Natáhla jsem se pro kabelku, kterou jsem hodila někam za sedadlo.

Podala jsem si ji a začala v ní lovit telefon a vtom jsem si všimla, že ta strašlivá dodávka

zastavuje na krajnici, že už téměř stojí. Šlápla jsem na brzdu, opřela jsem se do ní celou silou a pás se mi bolestivě zaříznuł do hrudi, hlava mi poskočila a rozbolela mě krční páteř, ale nic z toho nehrálo roli. Zastavila jsem těsně za dodávkou a adrenalin se mi do těla pumpoval snad po litrech.

Dodávce se otevřely dveře, ty na straně řidiče, a vystoupil ven muž. Viděla jsem jen siluetu, byl menší, ale statný. Takový ten typ, co pěstí poráží voly... jestli mi rozumíte...“ Přikývl jsem.

Ruce se mi samy od sebe svíraly a zase otvíraly, trásl jsem se skoro jako ona.

„Vím přesně, co máte na mysli...“ řekl jsem. S tím mužem jsem se již setkal. Mluvil jsem s ním. To on změnil tok mého života.

Jsi můj otrok, nebo něco takového, řekl mi kdysi. Chtěl jsem jej zabít, tehdy. Ale nedokázal jsem to.

„Držela jsem v ruce mobil a přemýšlela jsem, jestli je to správně. Nevěděla jsem... Kdysi... to jsem byla ještě vdaná, chodila jsem s manželem střílet. Měl pistoli. Automatickou, velikou. Chtěl koupit i mně, na obranu, ale já jsem si nikdy nedokázala představit situaci, kdy bych ji mohla potřebovat. Místo toho jsem si nechala koupit slzný sprej. Nosila jsem ho v kabelce, dlouhá léta... Pustila jsem mobil a začala hledat sprej.

Muž mířil k mému autu, k mým dveřím a ruka v kabelce pořád šmátrala naprázdno. Přišel až ke dveřím. Měl na sobě něco jako sportovní kombinézu, ale nějaký model, který se už pěkně dlouho nedělal. Látka obepínala jeho široké tělo, ale byla čistá. Žádné skvrny od krve, což se dalo brát jako dobré znamení. Zaklepal na okýnko a já jsem zoufalstvím málem vykřikla. Klíče, pudřenka, korektor, tampóny, skřípeco

vlasů... Otevřel dveře mého auta a já jsem přestala hledat.

Kde je má dcera?! vykřikla jsem na něj a pokusila jsem se vystoupit z auta. Skřípec jsem svírala v ruce, snad jako zbraň. On ustoupil a lehce se usmál, víte, tak jako... jako že je rád, že vás vidí, jen ho trošku mrzí, že vás rozčertil... *Pojďte za mnou,* řekl a zamířil k dodávce. Na boku měla šoupací dveře.

Ona je uvnitř? zeptala jsem se. Byla jsem vyděšená. On ty dveře otevřel a ven se vyhrnul neskutečný zápach, jako by tam hnila zelenina. Stáhnul se mi žaludek.

Lindo! Lindičko, jsi tam? křikla jsem. Uvnitř dodávky byla tma. Nikoho jsem tam neviděla, nikoho, kdo by se hýbal. Chtěla jsem se ještě podívat do kabiny, jenže vtom mi něco přiložil na ústa, a když jsem se nadechla, svět se mi zatočil pod nohama... „Plakala. „Jsem kráva... Měla jsem hned volat policajty...“

„Co bylo dál?“ zeptal jsem se. Projížděli jsme cestou uprostřed lesa, cesta začala mírně stoupat. Věděl jsem, že teď nás od nejbližší civilizace dělí minimálně deset kilometrů.

„Vzbudila jsem se. Nebyla jsem svázaná, jen jsem necítila půlku těla, asi jak jsem si na ní ležela. Hned jsem věděla, co se stalo, nebyla jsem zmatená nebo tak... Bylo to v takové místnosti... nevím... jako někde v nějaké chatce.

Ležela jsem na posteli, kolem bylo staré dřevěné obložení a pach plísňě. Na zdi visela kytara, které chyběly struny. Naproti stál masivní stůl a tam seděl on a míchal si kafe v hrnku. Posadila jsem se.

Kde je Linda?! křičela jsem na něj a on se pořád usmíval.

Tiše, vše je tak, jak má být, řekl.

Budeme si muset promluvit, domluvit se, jak to bude dál. Pokusila jsem se postavit, ale nedařilo se mi to. Všimla jsem si, že v pravé stěně je okno. Venku byla tma jako v pytli.

Linda je tady? Ne, je jinde.

Tady jsme pouze my dva.

Dáte si kávu? zeptal se. Rozhlédla jsem se po místnosti, po věcech, co by se daly použít jako zbraň. Moc jich nebylo... kytara... mosazný svícen... ten jeho hrnek s kávou. Všimla jsem si, že má na stole mou kabelku. Přemýšlela jsem, jestli nelže, když říká, že tam nikdo není... zda má komplice, nebo ne. V autě jsem nikoho jiného nezaregistrovala.

Nechci kávu, chci svou dceru, řekla jsem a znovu jsem se pokusila postavit. Tentokrát jsem byla úspěšnější. Stála jsem na vratkých nohách. V jedné mi běhaly tisíce mravenců a nebyla jsem schopná na ni došlápnout.

To chápu... jenže v tom je problém... já ji chci taky, řekl a ten jeho úsměv zmizel. A to byl okamžik, který mě vyděsil ze všeho nejvíc.

To, jak se mu proměnil obličej. Naráz to nebyl člověk... Bylo to monstrum, se kterým se nedá jednat, které si samo vybírá svůj účel a nepřipouští polemiku. Tvrdě trestá odpor. A pokud jsem něco pochytila v právní branži, které jsem se přes deset let věnovala, tak to bylo to, že pokud chcete uspět, musíte vést útok silněji a razantněji, než můžete očekávat obranu.“

„Vy jste na něj zaútočila?“ Ta žena, ač vypadala jako někdo, koho jste si našli a vystříhli z časopisu pro štěstí, byla zvíře... a mně se začínala víc a víc líbit.

„Ano,“ řekla.

„Nebylo nač čekat. Jen co jsem mohla udělat první krok, dala jsem se do pohybu. Nechtějte po mně, abych vám vyprávěla, co všechno se

stalo, připadá mi, že se to odehrálo najednou a že toho bylo strašlivě moc... Kytara byla daleko a nepřišla mi efektivní. Zato svícen se mi podařilo vzít snadno. Byl dlouhý asi třicet centimetrů a vypadal těžší, než ve skutečnosti byl. Co naplat. Než položil ten hrnek s kávou, přetáhla jsem ho po hlavě. Vší silou, co jsem měla...“ změnil se jí pohled v očích i hlas. „Hrnek spadl na zem a já jsem se znovu rozpráhla. To už mi ale chytil ruku. Pokoušel se mi ji zkroutit, ale trefila jsem ho loktem do krku. Povolil a vymanila jsem se.

Otočila jsem se, ale nějak mě shodil... nevím... Ztratila jsem stabilitu a spadla jsem na zadek. Kopala jsem naprázdno, aby se ke mně nepřiblížil. Pak jsem vyskočila zpátky na nohy, ale to už jsem hleděla do hlavně pistole. Nevím, odkud ji vytáhl.

Uklidněte se! řekl a chtěl ještě asi dodat něco v tom smyslu, že mě jinak zastřelí. Na to jsem ale nečekala. Víte, je to zvláštní, ale když jste matka a jde o vaše dítě... tak je vám nějaká pitomá pistole ukradená.“ Přikývl jsem. Čekal jsem, co přijde dál.

„Chytila jsem ho za tu ruku s pistolí a srazila ji k podlaze. Dvakrát vystřelil a ty rány v malé chatce mi vlyly energii do těla. Byly jako tajné povely z cizího světa, jako by mě sám Bůh poháněl k boji. Vyhnula jsem se jeho druhé ruce, kterou se mě pokoušel chytit za vlasy, a zakousla jsem se do té, co jsem držela. Zařval bolestí. A to byla druhá vlna, kterou jsem potřebovala.

Kousla jsem silně. Něco prasklo, něco cinklo. Asi nějaká z jeho menších kostí, taky se mi asi rozlomil zub, který jsem měla zrovna rozdělaný a čekala jsem s ním, až se zubař vrátí z Alp. V ústech jsem ucítila krev. Zacloumala jsem tou rukou a pistole vypadla na zem. Vtom mě udeřil do zad, až mi vyrazil dech. Upadla jsem a začala se mě zmocňovat panika. Lehla jsem si na pistoli, pro kterou se skláněl, a pokoušela se popadnout dech. Nakopl mě do břicha a tím mi asi pomohl. Posunula jsem se, ale pistole pode mnou nezůstala, jak si myslel, když se sehnul až k podlaze.

Vší silou jsem ho kopla z boku do kolena. Cítila jsem, jak povolilo, jako dobře upečené kuře, když do něj zapíchnete nůž. Vykřikl znovu a svalil se na zem. To mi dalo šanci pořádně chytit pistoli. Couvala jsem jako rak, a když jsem se zády opřela o prázdnou knihovnu, co tam stála, namířila jsem na něj.

A teď si promluvíme, řekla jsem a on po mně mrštil ten svícen. Minul o fous. Natahoval se pro hrnek a já jsem zase uviděla to monstrum, co mě zničí, pokud k tomu dostane příležitost. Vystřelila jsem dvakrát. Jednou do nohy, podruhé do břicha.“ Pak jsme oba mlčeli, kouřili a jeli dál.

Cítil jsem se tupý a zmatený. Svět se zase změnil a já jsem nebyl připraven...

Secondhand

Úryvek z připravovaného experimentálního románu

MARCELLA MARBOE

Autorská explikace

Román v širokém záběru a z mnoha úhlů pohledu zachycuje na osudech žen události téměř celého posledního století našeho letopočtu (tj. od konce 1. světové války do současnosti). Jedná se do jisté míry o experiment pokoušející se o snoubení literatury faktu s uměleckou fikcí novodobého románu. Historická fakta a fantazie (i sen) jsou zcela přirozeně propojovány s minulou, současnou i budoucí realitou a vytvářejí tak atmosféru mnohorozměrné „ještě skutečnější skutečnosti“.

Hlavní protagonistkou je „milénka Osudu“ – symbolická Bezvěká, tedy spisovatelka píšící román o ženě, Em Mařákové alias Baronce, která píše román. (Reálné historické události jsou tak konfrontovány s uměleckou fikcí románové autorky). Společným rysem obou splývajících postav je hledání. Prostřednictvím životních příběhů jednotlivých postav a hledáním pravdy, která může mít i více tváří, se autorka snaží nejen pochopit sama sebe, nalézt souznění s vlastním já, ale dojít až k pochopení a uchopení harmonie vnější, tedy člověka s lidmi, se společností, se světem, vesmírem takovým, jaký máme.

Středobodem románu či „kompozičním uzlem“, kde se postavy setkávají, je secondhand Velryba (obchod na křižovatce vsi), který je rovněž jakýmsi symbolickým vyjádřením křižovatek lidské existence. Román není zatím dokončený (může mít nespočet pokračování), stejně jako může být zakončen naprosto neočekávaně, právě tak, jak to Osud umí...

Jeden můj dávný přítel, Dante se, myslím, jmenoval, mne navedl: Jdi svou cestou a nech lidi mluvit.

Od té doby Em nepřestává na vypálený dům myslet... Hmatá tu svou cestu dlaněmi i koleny, hmatá ji zuřivě.

Možná také znáte ten pocit... Nakrucujete se před zrcadlem ánfas i z profilu, obkreslujete na jeho hladině své křivky prstem a nepřestáváte žasnout: Má ňadra jsou krásná, říkáte si. Mám nádherné boky a dlouhé štíhlé nohy. Mám husté

vlasý do pasu, krásnou tvář a pleť z perleti. Jenže z ničeho nic zjistíte, že vaše super podprsenka, krajkové kalhotky, pavučinové punčošky, že vaše hebká voňavá kůže, to všechno že je vycpané – pilinami. I hlava je jich plná. I srdce. Kdyby sem padla jiskra, všechno vyhoří.

Utěšíte se: Kde by se vzaly jiskry dost žhavé k zapálení tak zatuchlých pilin? Ale přesto. Ta pachůť. Ta pachůť... ten stesk po kypící krvi a vřelých citech. A začne vás pronásledovat představa něčeho... n ě č e h o... NĚČEHO! A náhle chcete k sobě. Napadne vás meditace

v opuštěné jeskyni. Napadne vás vystavit se smrtelnému nebezpečí. Stát se třeba válečným dobrovolníkem jedno jaké války... a dál a dál vás napadají šílené extrémní situace, ve kterých si člověk hrábne na dno sama sebe, aby poznal, čím jsou ty jeho šik hadry doopravdy vyfútrované.

Em začal pronásledovat román. A vypálený dům v horách nad roklí. Temná hradba smrků s mlžnými kopci nad hlavou. Pugéty zimomřivých bříz a koše ruměných jeřabin. Vzhůru po svazích sivá tráva a dolů vlhké tlení rokle s pružným tělem potoka, vysportovaným skákáním přes kameny. Strach by tam chutnal po kapradí a den by mizel do měsíce, koketujícího s korunami hřivnatých vrb. Samota by tam třaskala uhlíky zvířecích očí, které noc otřela z vláčnosti a přiostrčila. Ohořelé trámy vztahují ruce a ptají se: Kdy přijdeš, Em? Kdy?!

– Rozervaná, musím slátat ty cáry... Vysvětlila jsem ti. Odejdu.

Ale ty ses zeptal: Máš někoho jiného?

– Ano, mám. Román.

Nebudu vyprávět o temných nocích, jimiž fičí děsivé kouzlo živlů a sýček se chechtá uplakané svíčky v jediném podkrovním okénku. Nebudu vyprávět o nocích, v nichž jsem se choulila do kožichů psů a šílená hrůzou naslouchala vrzavým krokům bytí a nebytí, které se blížily po ohořelých schodech k mým dveřím. Před mým prahem chvíli postály děsivým tichem. Takovým tichem, že i psům naskákala husí kůže. Ne, nebudu vyprávět o nocích, kdy mne bolest sežehnutého zápěstí vzpínala až za konec tmy. Nebudu vyprávět o nocích, kdy vichřice rvala vetvou střechu, ulámané větve běsnily povět-

řím, padající kmeny vrásnily noc a smýkaní netopýři mi s pištěním třísnili krví práh. Nebudu vyprávět o nocích děsu ze samoty, protože umírající by se mi smáli. Jen oni totiž znají samotu kouzla zbavenou, samotu smrti v roz-bahněných zákopech či v odkladištích starobinců – tu nejsílenější samotu uprostřed neonů a slávy světa. Pazoura nespravedlnosti sápe životy nás všech a strach je bortí jak nádoby, na vzduch vynesené ze sarkofágu.

Nebudu tedy vyprávět o těch nekonečných nocích, kdy se člověk zachraňuje pitím do němoty, protože neví, jak jinak by přežil.

Byly totiž i slunné dny.

Dny jak jahůdky navlečené na stéblech ostřice. Toulávala jsem se jimi bachratá nadějí inspirace. Pokoušela jsem se ulovit ji na paprsky slunečního majáku – jenže ona? Silou ani lstí se zadržet nedá. Plodné myšlenky se obvykle jak špinaví psi připloužívaly samy až k ránu, aby pak, olizující mi ruce, věrně pomáhaly novorozencům mých popsáných stránek prořvat se do dne. S východem slunce jsem je ovšem často já, Herodes, s chutí rdousila.

Tak takhle se Em na začátku, hrůzou a strachem, krásou, touhou i steskem, propisovala k zázraku radosti – k sobě a k vlastní cestě. Protože ta nespočívá v žádných matematických vztazích, ale v kódu, směřujícím nejprve k sobě a pak od člověka k člověku...

No ano, vrátila jsem se.

Vrátila se! Slyšíte? Zázrak! Em se vrací k lidem!

Přišel jsi a já se zeptala: Jsi dost silný, abys unesl, když tě neobsadím do role prvního milovníka?

Vykřikl jsi: A proč? Já chci hrát roli prvního milovníka, výjimečně inteligentního, statečného a bezchybného krasavce všech krasavic!

– Takový chlap neexistuje. A jestli o něm někdo píše, lže.

Zavycítal jsi: Jenže ty budeš zase dlouhonohá, spravedlivá, jemnocitná a k tomu samej chlap, že jo?

– Ne, tentokrát už ne. Já budu stará, tlustá, opuštěná a na duši samej šrám.

– Bradavici na nose mít nebudeš? zabručel jsi. Snaž se teda ale prosím tě alespoň neurážet, ano? A nelez hned s každým do postele. Víš, že to těžko snáším, i když je to jen na papíře.

Políbil jsi mě a já věděla, že to budeš ty a zase jenom ty, kdo za mne ponese můj kříž na Golgotu.

(...)

Jak jsme se poprvé setkali, Jope? Jak jsme se setkali...?

– Další! Celní úředník natáhne ruku.

– Už zase někam cestujete? Zeptá se vysoký šedovlasý těsně za Eminými zády. Oči má voňavé a sametové jako chýr v babiččině zahrádce. Četl jsem vaše knihy...

– Necestuji, říká Em. Chci si jen nechat prodloužit pas, kdybych cestovat potřebovala, víte? Já jsem se totiž právě vrátila...

– Byla jste daleko?

– Moc, řekla tiše, ještě plná vypáleného domu. Ale na kávu s vámi nepůjdu.

– Na levé ucho nedoslýchám, zasmál se. Nešla byste na kávu?

– Na obě oči ale vidíte dobře, že? Zavrtěla výmluvně hlavou.

– Jmenuji se Václav.

– Ó! Nevalný panovník, divný válečník, duše nalomená a slabá, hanba rodu Přemyslova?

– Až tak zlé to zase není.

– Promiňte, nechtěla jsem vás urazit. Chtěla jsem se jen blýsknout. Z historie toho totiž zase až tak moc nevím...

– Také vy promiňte. Mé skutečné jméno je Jaroslav. Neřeknete mi své?

Neurčitě se zasmála: Zvláštní. Říkal jste, že znáte moje knihy...

O čtrnáct dní později se potkali na telefonu.

– Chraň bůh, že bych usilovně sháněl vaše číslo, dušoval se Jop. Prostě jsem jen tak náhodně vytácel a – osud byl příznivý. Chtěl jsem vám jen něco říct. Když jsem vás tenkrát na pasovém zahlédl s tím tlustým copem pod kulatým kloboučkem ruské kněžny, bylo to jako cvrnknutí korálkem o sklo. Jako Big Ben. Jako velký třesk.

– Říkáte to tak vždycky? Jiní tvrdí – „jako blesk z čistého nebe“.

– Jako blesk z čistého nebe.

– Nebo jako blesk „zčistajasna“?

– Jako blesk zčistajasna! Nešla byste se mnou na kávu?

– Nešla.

O čtrnáct dní ještě později se potkali do třetice. Jistěže náhodou. Tak to v pohádkách bývá. V univerzitním bistru.

– Co vás přivedlo na akademickou půdu? uslyšela za sebou.

Ještě stále měla možnost bez ohlednutí odejít. Jenže on rychle objednal kávu a zadíval se na její ruce, samý ulámaný nehet a záděra: K vodě bylo tenkrát jen třikrát devět schodů... Až tak daleko jste zase byla?

– Vidím pozorného čtenáře, zasmála se. Tentokrát to ale nebyl dům na ostrově. Byl to vypálený dům v horách.

– Nevím sice, jaká náhoda vás sem dnes přivedla, ale možná, že bych vám mohl nějak pomoci.

– Nemohl. Rozhodla jsem se opět najít cestu k lidem – a něco takového musí udělat každý sám.

Em jede výtahem a zdá se, že muže, který právě přistoupil, nevnímá. Zdá se, že ani muž nevnímá ji. Ale to vanutí... Ženě se zdá, že se jí ten muž jenom zdá. Muži se zdá, že to děvče... ano, určitě se mu jenom zdá. Jenže to vanutí...

Tenhle muž se pro Em stane... ale nepředbíhejte! Nakonec by byl ve všem jenom zmatek.

Mužův oblek je v barvě spadaneho listí. V městských parcích se ho teď vítr něco naprohání! Kdybychom se už na začátku Eminy knihy nedohodli na bezčasí, mohlo by se zdát, že je podzim...

– Někoho hledáte, slečno? Mohu vám nějak pomoci? Muž jen nerad riskuje další odmítnutí.

– Ano. Jdu na konkurz. Nevíte, které to jsou dveře?

Skořápka puká, rodí se stvoření. Ubohé, sotva ochmýřené. Chvěje se v jejích dlaních. Chvěje se v jeho dlaních. Chvěje se do morku dvaceti prstů, chvěje kostmi, chvěje výtahem, celou budovou, otřásá světem! Je to láska? Hloupost! Ta se přece jenom zdá!

Dívá se jí na ruce: Nemáte prsten.

– Nenosím prsteny.

– Konkurz se koná o jedno patro výš.

Číslo 123.

Dveře výtahu za ním zacvaknou a stvoření je pryč. Nejspíš si ho žena jenom vymyslela. Možná si ho muž jenom vymyslel. Ale Emina duše je už v pasti. Zmítá se, chudinka, přiskřípnutá mezi dveřmi, až musí automat ještě jednou dveře rozcvaknout. Pokaždé, když Eminu duši někde přiskřípnou, trne. Není to snad už ONO? Není to snad už ON? Ale obvyčejně není a zelenavý mech obrůstá zdi jejího domu dál. Jenže dnes... To vanutí...

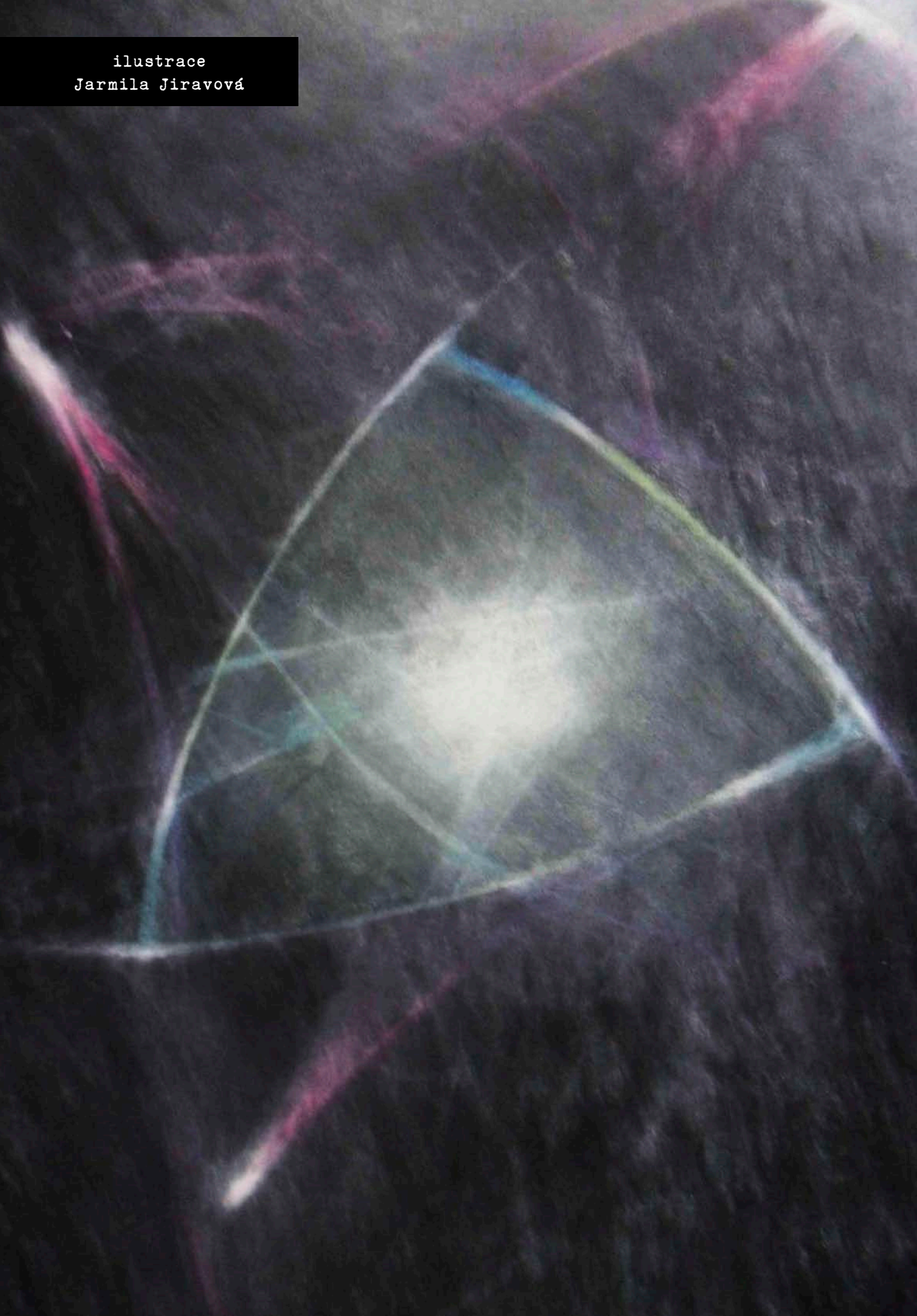
Moje choroba propukla krátce po narození, ale okolí si jí všimlo teprve, když jsem začala klást otázky a nevzrušeně sledovala počítačové či televizní honičky gangsteři versus policisté. Nevzrušeně jsem běhala očima po opuštěných halách plných nástrah, liduprázdných skladištích, krkolomných konstrukcích, tajemných lomech či hvězdných krajinách, jimiž hrdina prchal. Nevzrušeně jsem za studií sama podobně krajiny pomáhala vyrábět z pytloviny máčené v gypsu. Gypsový prostor pro gypsové lidi, pro gypsové lásky a tak dál... To všechno mě nechávalo lhostejnou. Byla jsem jiná. Od narození hledačka.

Em stojí před dveřmi číslo 123 a čeká, bude-li vyzvána ke vstoupení. Koušek od ní čeká i jiné děvče.

– Slečno Mařáková, pojďte, prosím, dál!

Točité schody, točitá hlava. Zevnitř tak prudké vanutí, že zvedne Em sukni v barvě terakoty. V městských parcích honí vítr útržky pánských obleků v barvě padajícího listí. Tak už to básníkům zase nastalo. Jenže básníci jsou anachronismus, a tak Em, proti směru vanutí

ilustrace
Jarmila Jiravová

i proti zdravému rozumu, k neznámému nebi vstupuje.

(Kdo jste? chvěje se stvoření v dlaních muže.

Jmenuji se Em Mařáková. Po pravdě... možná také Janina, Hanina, nebo i Ester. Můžete si vybrat. Jsem studentka. Po pravdě – možná i problematický týnejdžr, dcera svých rodičů, milenka svých milenců, nevěsta svých ženichů, žena svého budoucího muže, matka svých nenarozených dětí, babička svých budoucích vnoučat... Možná i Julie, Léda s labutí, Evropa na býku, Rusalka... Jsem žena. A mnou vchází se do lásky.)

– Slečno, ptá se on celý znervóznělý a oči upírá na její pečlivě zabroušené nehty, už jste někdy pracovala v oboru?

– Ano, zkušenost mám.

(Kdo jste? chvěje se stvoření v dlaních ženy.)

Nehty má Em dnes nalakované posledním výkřikem Heleny Rubinstein a rozpuštěné vlasy upravené. Se společenskými mimikrami to bere vážně. *(Jmenuji se Jaroslav Jop. Jsem děkanem této fakulty. Po pravdě – jsem možná i problematický týnejdžr, syn svých rodičů, milenec svých milenek, ženich své nevěsty, muž své ženy, otec svých dcer, dědeček svých vnoučat... možná i Romeo, Apolón, Achilles nebo pohádkový princ... Možná i Bílý jednorozec. Jsem muž. A mnou vchází se do lásky.)*

Muži, který předsedá, budeme tedy říkat Jaroslav Jop. Žena, která byla právě vybrána konkurzní komisí za odbornou asistentku na katedře tělesné výchovy, se jmenuje – však víte. Říká: Mám jedinou podmínku. Den volna.

(...)

Nikdy nepatřím tam, kde právě jsem. Kam tedy patřím? Po čem toužím? Nejvíc po tom, co si nedovedu ani vysnit. A ta touha bolí... Proč lze žít jen to, co je skutečné? Proč nelze pochopit, co je nemožné? Každá možnost má své meze. A mezi nimi se nalézá prostor pro náhodu. Adam a Eva. Náhoda jsem já.

Ale kdo jsem já? Dcera a matka? Milenka, nevěsta, manželka a babička? Jsem spisovatelka? Jsem Em? Jsem snad dokonce Em Em? Jsem Rusalka, Léda s labutí i Evropa na býku?

Jsem žena. A mnou vchází se do lásky. Mnou vchází se do příběhu – a ten mě pak unáší... unáší... unáší... až ke strávení sebe sama. Tou kruhovou cestou po hřbetě hada Urobora.

Jak se píše jedním dechem

Korespondenční interview se spisovatelem
Janem Svitákem

LUKÁŠ VAVREČKA

Román *Jedním dechem* vznikl od 23. do 25. dubna v čítárně Knihovny Jiřího Mahena v Brně. Jan Sviták jej stihl dopsat za 45 hodin, přičemž nejdelší přestávka při psaní trvala 30 minut. V doslovu ke knize, jejíž postupné rozrůstání mohli čtenáři sledovat na internetových stránkách <http://www.jednimdechem.cz/>, se autor vyjádřil takto: *„Vážení, mám za sebou nejhorší noc v životě. Každou minutu té noční doby jsem sváděl neúprosný boj o každé písmenko, které ve finální části příběhu naleznete. Nevím, zda příběh dopadl tak, jak bychom si přáli, nebo zda rozsahem naplnil naše očekávání. Akce se jmenuje *Jedním dechem*, tohle je celý, ucelený příběh, vymyšlený, napsaný.“*

Nemálo světových autorů se pokoušelo napsat knihu v co nejkratším časovém úseku, připomeňme si například Jacka Kerouaca, Borise Viana, Williama Saroyana, Sinclaira Lewise nebo Edgara Wallace. Nechal jste se při realizaci svého projektu některým z předchůdců inspirovat? Kde se vůbec vzal onen první impuls?

Je to vcelku snadné. Dělá mi problémy udržet dlouhodobě pozornost na jednom příběhu, tudíž všechny mé knihy z nutnosti vznikají v docela krátkých časech. Pohrával jsem si s teoretickou otázkou, za jaký nejkratší časový úsek lze knihu napsat... a ta otázka nějak tak přirozeně přerostla

v praktický pokus. Není mým cílem tvořit takovým zbesilým způsobem, jak to dokázal Edgar Wallace, ani si otevřít hlavu tak, jak to udělal Kerouac. Nebyly za tím obrovské vize či cíle, spíše příležitost vyzkoušet něco zajímavého, a protože jsem psal veřejně, text se objevoval na internetu, takže doufám, že to bylo zajímavé nejen pro mě. Také mi to dalo příležitost poznat víc sám sebe.

Když už jsem zmínil americké beatníky a autory *hard-boiled school*, je známo, že oni a též mnoho jiných (extrémně) plodných autorů zahánělo únavu a udržovalo koncentraci za pomoci psychotropních látek. V doslovu k románu *Jedním dechem* píšete, že je to Váš první autorský počín bez kapky alkoholu a bez cigaret. Z tohoto ohledu šlo z Vaší strany pouze o osobní výzvu nebo jste se chtěl veřejně vymezit vůči vašim předchůdcům, popřípadě mýtu spisovatelského řemesla? Myslím si, že nejde jen o koncentraci. Občas cítím, že bych chtěl do sebe nacpat něco, co by mi pomohlo uvolnit mysl, přilákalo múzy... a to jsou okamžiky, které mě straší. Znáám se, vím že snadno podlehnu čemukoliv, co se na mě usměje, a nevidím dostatečně daleko, abych mohl posuzovat následky. Při psaní většinou piju a dá se říct že cokoliv, co je poblíž. Zbavuje mě to stresu. Snažím se neopíjet a nemyslím si, že píšu tak často, abych si připadal ohrožený. Co se cigaret týče, dělaly mi

společnost téměř polovinu života. Rozešli jsme se letos v lednu. Že jsem nepil v průběhu psaní Jedním dechem byla podmínka ze strany knihovny, v níž jsem psal. Také jsem měl obavu, že by mi alkohol otupil pozornost a i když bych zřejmě prvních dvacet čtyři hodin pracoval efektivněji, druhý den by se mi to ve špatném vrátilo. Chtěl jsem to zvládnout napsat na jeden záťah, tudíž jediný doping, který jsem si povolil, byl kofein.

Byl jste spokojen se spoluprací Knihovny Jiřího Mahena? Jak přistupovali k Vaší snaze uskutečnit tento druh experimentu právě v jejích prostorech? Vyšli vám vstříc v tom, co jste potřeboval? Dlouho jsem nevěděl, kde tu akci zrealizovat. KJM byla ideální svou polohou v centru Brna, zároveň se mi líbí prostory, které tam mají, tudíž jsem je oslovil. Nabídli mi přesně, co jsem chtěl – veřejné místo u výlohy do ulice. Zázemí i spolupráci hodnotím pozitivně a doufám, že je to oboustranné hodnocení.

Psát knihu v přímém přenosu z pohodlí své pracovny je jedna věc, ale psát ji v knihovně před očima návštěvníků... Nepostrádal jste patřičné soukromí, popřípadě komfort, tak často nutný ke psaní?

No právě, to je přesně to, co jsem si chtěl zkusit. Psáním se zabývám v podstatě odjakživa a jak asi všichni víme, je to veskrze samotářská činnost. Při klasickém psaní můžete jakkoliv dlouho přemýšlet, mazat všechno, co se vám nehodí, rozvažovat se, nebo mluvit sám pro sebe. A nic z toho nejde, když na vás koukají cizí lidé a zároveň váš text čtou desítky lidí, které necháváte koukat přes rameno.

A tak jsem se musel hlídat, abych se choval dostatečně kulturně, zároveň jsem si zakázal upravovat text, který jsem už jednou napsal, protože jsem nechťel mást čtenáře, kteří četli souběžně s mou tvorbou. Musel jsem tedy podřizovat příběh tomu, co už jednou bylo vyřčeno a to byla další

nová zkušenost. Musel jsem toho hlídat docela dost a jak únava rostla, začal to být vcelku problém.

S jakou odezvou jste se setkal u svého čtenářstva a přátel při přípravě projektu, během jeho realizace a po dokončení románu?

Byla to neskutečná podpora, co jsem cítil všude okolo sebe. Rodina a přátelé mi pomohli celou tu věc nachystat, zrealizovat. Teď ještě dobíhají poslední detaily před elektronickým vydáním učené verze, pak už to bude hotové kompletně. Budu rád, když se Jedním dechem rozběhne lidem do čteček a ještě raději, když se bude líbit.

Jak se kniha Jedním dechem liší od Vašich předchozích? Máte v plánu ponechat ji pouze v elektronické podobě, nebo budete uvažovat také o knižním vydání?

Nebylo mým záměrem napsat knihu, kterou budu zpětně hodnotit jako svou „vrcholovou“. Tím že příběh vznikl na koleni, za podmínek jaké byly stanoveny, bylo mým cílem napsat příběh, který bude ucelený, poplyne od začátku do konce a půjde rychle a lehce přečíst. Chtěl jsem čtenáře pobavit a popřípadě fascinovat tím, že to všechno skutečně vzniklo na jeden nádech. V ostatních knihách jsem mohl spekulovat, plánovat, vyhledávat a doplňovat. Při tomto psaní ne. V té knize jsem pouze já, s každou další stránkou unavenější. A v tom je naprosto unikátní. Co se týče knižního vydání, v plánu je, ale není to má priorita. Vyjde pravděpodobně společně s povídkami pro dospělé, které se mi začínají hromadit.

V čem byla zvolená metoda „psát dokud nebude hotovo“ přínosná pro vás jako autora, v čem pro knihu, pro její koncepci, atmosféru atd.?

Poznal jsem se, svou výdrž, kreativitu, pohotovost, schopnost plánovat, jednat pod tlakem a zvládat krize. Jsem hlavně rád, že se mi to podařilo dopsat do konce, že jsem nepodleh, neusnul, i když to

mnohdy bylo o fous. Atmosféru ať si každý z příběhu nasaje sám. Já když se do těch řádků zpětně podívám, ucítím trochu hrdost a trochu marnost, která ke konci nastoupila. Kdybych „mohl“ práci v průběhu přerušit, byl by příběh zřejmě delší a úplně jiný... ovšem už se nedozvíme jaký.

Rýsují se již nějaké Vaše autorské záměry do budoucna? Navrátíte se ke psaní v pohodlí domova nebo jsou na obzoru další experimenty?

Píšu dál. Mám v plánu vydat další knihu pro děti, dokonce i pro mladší než doposud. Chci se taky

začít zabývat knižní ilustrací. Zároveň v současné době pracuji na řadě autorských čtení pro dospělé čtenáře, to bude má premiéra, protože zatím jsem četl pouze pro děti. Dal jsem si za cíl, že připravím pro posluchače zážitek, na který jen tak nezapomenou, v dobrém slova smyslu, samo sebou, takže je nač se těšit. Zároveň jsem přesvědčen, že přímý kontakt se čtenáři je velice důležitý a že pro autora skýtá obrovský potenciál.

Co se experimentů týče, pár zajímavých nápadů mám, ale nerad bych o nich hovořil před tím, než nadejde jejich čas.

Veřejnej prostor je agora

Milan Kozelka o Komunistické straně Vatikánu a o umění

JANA ORLOVÁ

Promluva Milana Kozelky v hospodě Koruna, zvané lidově Kača, v Uherském Hradišti, která je chytrě postavena hned vedle gymnázia. Kozelku doplňuje Miloš Kocman, prvotní impuls dala Jana Orlová.

Kozelka: Já jsem zakladatel Komunistické strany Vatikánu...

Kocman: Já jsem první člen.

Orlová: Co to znamená?

Kozelka: To je performanční skupina, ve které jsme původně byli já, Darina Alster, Ivan Vosecký, Lenka Kolodová...

Orlová: Ó, samé hvězdy...

Kozelka: A ještě někdo... Ale oni chtěli rychlejší úspěch a on žádný nebyl... Tak jsem tam zůstal akorát já, no a ještě Darina chce zase zpátky, uvidíme, jak to dopadne,

Kocman: Má zaplacený příspěvky?

Kozelka: Tam se neplatí příspěvky. No a udělal jsem v Praze jednu performanci (jsem jeden z prvních, kdo to tady dělal), před Saleziánským kostelem na Příkopech jsem v červnu v takovém křiklavém klobouku rozdával přihlášky do komunistické strany Vatikánu lidem, kteří chodili na mši. Na vchod do kostela jsme přilepili obrovský plakát a kostelník a skalní věřící pořád chodili a strhávali ho. Ale přišla jedna jeptiška, ta si to přečetla a řekla: „Je tady strašnej bordel a nespravedlnost a já s tou komunistickou stranou Vatikánu skutečně souhlasím.“ Pak jsem se přesunul k Prašné Bráně, vzal jsem si islámskou burku (mám islámskou burku, v které performuju), vylepil jsem plakát na komerční banku a rozdával jsem letáky Sieg heil byznys, kapitalismus akbar!. Přijela policie, to byl sekec... Okamžitě dostali letáky. „Vy propagujete fašismus!“ říkali. „To je v překladu sláva vítězství obchodu, kapitalismus je veliký. Máte něco proti kapitalismu a obchodu? Vždyť jste kapitalistická policie...“ Byli na vážkách a konzultovali to přes vysílačky...

Orlová: Položím konstruktivní otázku: co si myslíš o pozici umělce dnes?

Kozelka: Těch pozic je hodně, kterou myslíš? Vzdušnou...

Orlová: Můžeš postupně procházet všechny elementy.

Kozelka: Jako tantrický pozice, těch pozic je asi dva a půl tisíce. Ale podívej, v Chicagu a New Yorku jsem se přesvědčil (v Evropě to tak úplně není, ale tam to je), že jsou tři druhy umělců: ten jeden, kterej je mě nesmírně sympatickej, je ten, že se snažej pronikat z galerií a takovejch těch land-artovejch samot do městskejch exteriérů a město se pak zaplňuje velmi kvalitníma uměleckýma artefaktama. A je nutnej uměleckej aktivismus, to je to, co dělá Guma Guar, Ztohoven, Pode Bal nebo taky občas já, to je taky strašně nutný, ale je to něco, co reaguje na současnou situaci, není to stálý. A když nejsou ty akce doprovázený srozumitelným kontextem, tak je z toho jenom recese, a to já nemám rád. No a pak je třetí poloha, to je ta galerijní, kterou já vlastně příliš nemám rád. Ale je taky nutná, vždycky tady byla a bude. A blbý je, že ty dvě polohy (galerijní a ta, co jde do veřejnýho prostoru) se doplňujou a prolínají se, kdežto s tou aktivistickou ne. Zajímavěj je termín veřejnej prostor, protože tady žádnej není, tady jsou nákupní zóny, ale to není veřejnej prostor. Veřejnej prostor je agora, kde se diskutujou názory. To třeba v těch amerických městech existuje. Prostě ti lidi na ulici žijou, jsou tam demosntrace, tancujou tam, je to cvrkot jako kráva. Pořád se něco děje. V Praze se neděje nic. Evropa na to není stavěná, nemá v sobě tu velkorysost... Evropa je zaprdlá.

Kdo je kdo?

Lukáš Bína studuje na Univerzitě Pardubice, kde spolu Barborou Hakenovou, Jarmilou Lejčkovou, Jakubem Marvanem, Barborou Kubátovou aj. založili literární uskupení TLUPa. Zasloužili se o vydání dvou poetických sborníků: *Zatraceně málo cigaret* (2009) a *Privát* (2011).

Renata Hans (1980) se narodila v Pardubicích, studovala na Univerzitě Hradec Králové obor Textilní tvorba a scenografii na Akademii Múzických umění. Absolvovala akademickou stáž v Londýně a věnovala se kostýmní filmové a divadelní výpravě. Výtvarnictvím a tancem se zabývá od dětství. Vystavovala mimojiné v Pardubicích, Hradci Králové, Brně, Praze, a v New Yorku. Působila jako lektor tanečního studia PHATA, scénického jazzového tance.

Jarmila Jiravová (1975) vystudovala pedagogickou fakultu Univerzity Hradec Králové, v současné době žije v Přelouči. Od roku 1998 pořádá výstavy převážně na území Východních Čech.

Milan Kozelka (1948), básník, prozaik a performer, vystudoval školu života, načež se věnoval výtvarnému umění (performance, akce, land-art, happening, minimalismus apod.) a v 90. letech organizační, redaktorské a editorské práci. Jako lektor působí na různých vysokých uměleckých školách, kde se věnuje tématům umění a politika, umění a mocenské systémy ad. Je autorem mj. tří monumentálních antologií mapujících aktuální slovesné a výtvarné dění v regionech Ostravska (*V srdci černého pavouka*, 2000), severních Čech (*Od břehů k horám*, 2000) a Olomoucka (*Vertikální nostalgie*, 2002). V současné době žije v Praze, provozuje vlastní nakladatelství Gulu-gulu a věnuje se ponejvíc literatuře. (Biogram převzat z <http://www.czechlit.cz/>)

Kateřina Malá (1986) pochází z Nové Paky. Žije v Praze. Zajímá se o kulturní jevy okrajů, nejvíce literárních a hudebních. Působí v kapelách Unkilled Worker Machine a Kaljeka. Publikovala v literárně-kulturním časopise Táhy a v Tvaru.

Marcella Marboe (1946), vystudovala na KU Fakultu tělesné výchovy a sportu, obor tělesná výchova – český jazyk. Učila na školách různého stupně i zaměření – od střední ekonomické, přes průmyslovku, odborné učiliště a konzervatoř, až po univerzitu, kde působila jako vedoucí katedry tělesné výchovy a sportu. Krátce pracovala v Radě české televize. Od roku 2000 předsedá Východočeskému středisku Obce spisovatelů, dnes Středisku východočeských spisovatelů. Je členkou PEN klubu, IBBY, Ústřední Obce spisovatelů, KALFu, Akademie literatury české, Dilie aj. Napsala řadu knih pro dospělé i děti, např.: *Madlenka a kůň Zlatohřívák* (cena Albatrosu, Cena dětského čtenář), *Vyměním týnejdžra za cokoli* (cena Albatrosu za rukopis), *Ali a sedm Loupežníků*, *Zrzoun, hrdina dvou světů* – pro dospělé: *Stříbrna planeta*, *Nevěsty a milenky*, publicistický román *Bitva na Kavčí hoře* a další... V roce 2011 jí byla udělena Medaile města Pardubice.

Michal Mareš (1965) je královéhradecký fotograf, jinak též živnostník v polygrafické výrobě. Co se týká teoretických znalostí, má za sebou Hradecké kurzy fotografie a Hradeckou fotografickou konzervatoř včetně nastavbového studia. Z výstav už stihl ukázat své fotky například v síni kina Centrál, v galerii U přívozu, Na Hradě nebo v České národní bance. Mezi poslední počiny patří letošní výstava na zámku Náchod – foto(G)rafie skupiny pic(T)us.

Jakub Marvan (1989), původem z Hradce Králové. Píše, protože vnímá.

Filip Mikuš (1983) je umělecky činný co básník, textař, dramatik, hudebník a příležitostný publicista. Je podepsán pod circa 170 písňovými texty, z nichž většinu též zhudebnil. Pro divadlo vytvořil také „metafyzický semi-muzikál“ *Bůhlifuk* nebo féerii *Komedie s hrochem*, jež zůstávají dosud bez publikace – nejinak je tomu s rukopisným souborem rozvratných rétofejetonů *Heretikon* (2005–2007), panikářským monumentem vlastních pamětí ve verších *Memoárie* (2009–11), ale i s veškerým dílem hudebním. V neaktuálnější současnosti hoví nadále svému spisovatelství a studiu hudební kompozice. Žije v najatém pokojíku s mnoha knihami, maketou pásovice v životní velikosti, vertikální rybou a několika hudebními nástroji oddávaje se dumám o vyhlídkách virtuální emigrace. V roce 2011 vydal *Sebrané spisy, Sv.1* s názvem *Poezie*.

Aleš Misař (1984) se narodil v Nymburce, kde žije dodnes. Po studiích a maturitě na Gymnáziu Nymburk jsem v roce 2003 nastoupil na studia politologie a bohemistiky, avšak přesedlal na germanistiku v Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. V roce 2004 nákladem vlastním vydal svou první knihu poezie, další následovaly v roce 2006 a 2009 vždy nákladem vlastním, popřípadě s podporou města Nymburka. Básně uveřejnil i v časopisech *H_aluze* a *Tvar*. Pro posledně jmenovaný píše recenze na básnické knihy. Podílel se na literárním dění v rodném městě a v roce 2004 spoluzaložil tradici pořadu

autorských čtení *Zrcadlení duší*, které trvají dodnes. V Praze spolu s herečkou Erikou Deutsch pořádá od února 2012 večery šansonu a poezie *Opilé koráby*, jež za sebou mají tři díly. Jeho hlavním zájmem je ovšem nadále vše, co se týče poezie.

Jana Orlová (1986), básnířka, performerka a fotografka, podílí se na spolupodobě občasníku *Prázdná Vteřina*, publikovala v literárněkulturním časopise *Tahy*, v revue *Dno*, v novinách *Uši a vítr*, v *Revue Protimluy*, *Revue Mítink*, *H_aluze* a jiných. Byla zařazena do pátého vydání sborníku *7edm*. Vystavovala mimo jiné ve *Wolkerově vile* v Praze, v *Uherském Hradišti*, v *Brně* a v *Pardubicích*. K vydání připravuje básnickou sbírku *Čichat oheň*.

Jan Sviták (1983) většinu života prožil v *Holešově* a psaní se věnuje od dětských let. Jeho první kniha vyšla v roce 2010, nese jméno *Čertovo kopyto* a jedná se o dobrodružný román pro děti. Na čtenářský úspěch navázal volným pokračováním s názvem *Pekelný advent*. Dospělým čtenářům se poprvé představil v roce 2011 svým temně laděným románem s názvem *Stará bolest*. V roce 2012 napsal veřejně a jedním dechem román *Jedním dechem*.

Michal Talo (1986) studoval knihkupeckou školu v *Luhačovicích*, ježto mu skýtala zázemí hodné autorova formátu. Ze stejného důvodu prodléval na *FFMU*, snažice se odhalit roušku lidských přesvědčení. Ve chvíli, kdy nabyl dojmu, že se dozvěděl, co potřeboval, opustil nudné *Brno* navždy, ve vidině mnoha lepších zítřků. V současné době bydlí v *Praze* a soustředí se především na milostnou poezii hedonických prožitků. Má se dobře a je zdrav. Dosud vydal: *Perly sviním* (2009), *Jinak řečeno* (2010) a *Rok Vepře* (2012).

Ticho (1973) se narodil ve *Slaném* coby *František Vaněček*; používá řadu pseudonymů, kromě *Ticho* je tím nejznámějším *František Frances*. Vystřídal nespočet zaměstnání, po rekvalifikaci na *Masarykově* dopravní škole pracoval jako signalista na železniční stanici ve *Slaném*. Dlouhou dobu strávil v *cirkusu Berousek*. V současnosti pracuje jako vrchní. Svou první knihu *Růže pro Miladu* začal psát již v roce 1997. Tvorbu však přerušily dramatické životní eskapády. K jejímu publikování došlo nejprve v roce 2004 na internetovém portálu a o čtyři roky později vychází první *squaterský* román v české literatuře“ knižně. (Převzato z <http://www.czechlit.cz>)

Veronika Trestrová (1985) vystudovala bakalářský obor *Historicko-literární studia* na *Univerzitě Pardubice*. Pro navazující magisterské studium zvolila obor *Žurnalistika* na *Karlově univerzitě* v *Praze*. Příležitostně přispívá do *Salonu*, *literární* a *kulturní přílohy* deníku *Právo*.

Lukáš Vavrečka (1987), básník a prozaik, autor románu *Revolucionáři* (2005), sbírky experimentální poezie *Vyhnanec s křídly* (2008) a knihy vícehlasých básnických skladeb *Partitura* (2011). Vystudoval Kulturní dějiny na univerzitě v Pardubicích, v témže městě dosud žije a živí se jako sazeč a jazzový pianista. Publikuje v literárně-kulturním časopise *Tahy* a literárním fóru *Elipsa*. Dále vydal esejisticky laděnou veršovanou novelu s názvem *Idealistický román* (2009), je rovněž spoluautorem a editorem poetického sborníku *Lumíkem proti své vůli* (2008), k vydání připravuje experimentálně-detektivní cyklus *Alibi na příští noc* (vyjde 2012) a román ve formě pásma a interview s názvem *Hyperprostor* (vyjde 2013).

Partonyma

Východočeský literární čtvrtletník

ročník první / číslo první a druhé
(první dotisk)

šéfredaktor: Lukáš Vavrečka

koordinátorka: Barbora Kubátová

jazyková redakce: Kateřina Kotilová

Eliška Waageová

obálka a návrh sazby: Lukáš Vavrečka

úprava obálky, sazba: Michala Dovrtělová

public relations: Jan Vlasák

vedoucí projektu: Lukáš SágI

elektronická čísla: <http://klks.upce.cz/>
<http://www.spisovatelevc.cz/>

kontakt: partonyma@seznam.cz

Partonyma – literárně-kulturní revue:

správci revue: Lukáš Vavrečka
Eliška Waageová

[http: www.facebook.com/Partonyma](http://www.facebook.com/Partonyma)

